

**Dziecko
z rodziny migracyjnej
w systemie oświaty**
- materiał informacyjny dla dyrektorów szkół
i rad pedagogicznych

Warszawa, listopad 2010 r.

Szanowni Państwo

Nauczyciele, Wychowawcy i Dyrektorzy szkół i placówek

Zmiany społeczno – ekonomiczne będące bezpośrednią konsekwencją przystąpienia Polski do Unii Europejskiej i otwarcia niektórych jej państw członkowskich na pracowników z naszego kraju odcisnęły swoje piętno także na sferze edukacji, kształcenia i wychowania. Perspektywa znalezienia lepiej płatnej, ciekawszej czy niejednokrotnie jakiegokolwiek pracy spowodowała, że migracja zarobkowa stała się zjawiskiem powszechnym.

Należy pamiętać jednak, że długotrwała rozłąka z rodzicami może skutkować pojawieniem się u dzieci kłopotów w nauce, zachowań agresywnych czy stanów lękowych. Te właśnie następstwa wyjazdów rodziców w poszukiwaniu pracy przyczyniły się do powstania terminu eurosieroctwo, który zaczął funkcjonować w mediach. Z uwagi na silną stygmatyzację, jaką niesie on ze sobą, podejmowane są próby zastąpienia go innym pojęciem, mniej kontrowersyjnym. Specjaliści uważają, że właściwszym byłoby określenie: negatywne skutki braku lub niedostatecznej opieki nad dziećmi, w związku z emigracją zarobkową rodziców. Nie zmienia to jednak faktu, iż omawiany problem wymaga podjęcia wielu różnorodnych, wielokierunkowych i wielopłaszczyznowych działań.

na rzecz wspierania dzieci, młodzieży, ale także całych rodzin zagrożonych skutkami migracji zarobkowych.

Rodzice wyjeżdżający w poszukiwaniu lepszego standardu życia, często nie zdają sobie sprawy, iż nie zabezpieczywszy odpowiednich warunków i nie dopełniwszy określonych powinności nie tylko narażają swoje dzieci na kłopoty emocjonalne, ale także utrudniają lub nawet uniemożliwiają szkole realizację wobec tego dziecka jej podstawowych funkcji i obowiązków.

Decyzja o wyjeździe zarobkowym nie jest łatwa, ale jeżeli niemożliwym jest wyjazd wraz z dzieckiem, należy zrobić wszystko, by zapewnić mu właściwą opiekę i dopełnić wszelkich formalności, które pozwolą zapobiec ewentualnym przykrym konsekwencjom.

Materiały informacyjne, które oddajemy w Państwa ręce przygotowane zostały przez zespół ds. zapobiegania i przeciwdziałania negatywnym skutkom braku lub niedostatecznej opieki nad dziećmi w związku z migracją zarobkową rodziców, pracujący pod kierunkiem Ministra Zbigniewa Włodkowskiego – Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej we współpracy z Pełnomocnikiem Rządu Do Spraw Równego Traktowania Elżbietą Radziszewską, składający się z :

- przedstawiciele: wszystkich kuratoriów oświaty,
- przedstawiciela Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania,
- pracowników Ministerstwa Edukacji Narodowej i Centrum Metodycznego Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej.

Ponadto zespół opracował ulotkę dla rodziców, którzy planują wyjazd do pracy za granicą oraz arkusz ankiety pozwalający na monitorowanie sytuacji edukacyjnej i wychowawczej dzieci i młodzieży, których rodzice wyjechali w celach zarobkowych za granicę.

Podstawową funkcją niniejszych materiałów jest wyposażenie wychowawców, nauczycieli i dyrektorów szkół w wiedzę niezbędną w procesie merytorycznego wsparcia działań podejmowanych przez szkoły na rzecz przeciwdziałania i ograniczania negatywnych skutków omawianego zjawiska.

Spis treści

- I. Władza rodzicielska/opieka prawna w przypadku wyjazdu rodziców/rodzica za granicę – aspekt prawny i społeczny.
  - I.1. Władza rodzicielska i obowiązki rodziców.
  - I.2. Pozbawienie władzy rodzicielskiej.
  - I.3. Ograniczenie władzy rodzicielskiej.
  - I.4. Zawieszenie władzy rodzicielskiej.
  - I.5. Opiekun prawny, jego obowiązki wobec dziecka i odpowiedzialność prawna.
- II. Realizacja obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki.
  - II.1. Obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego.
  - II.2. Obowiązek szkolny.
  - II.3. Obowiązek nauki.
  - II.4. Obowiązek szkolny i obowiązek nauki realizowany w innych systemach edukacji (za granicą).
- III. Udzielanie pomocy dziecku i rodzinom.
  - III.1. Udzielanie pomocy uczniom/wychowankom, rodzicom i rodzinie dziecka.
  - III.2. Wspieranie dziecka powracającego z innego systemu edukacji.
  - III.3. Udzielanie pomocy dzieciom z rodzin cudzoziemskich.
- IV. Wspieranie rozwoju uczniów.
- V. Zasady postępowania w sytuacjach kryzysowych.

I. Władza rodzicielska/opieka prawna w przypadku wyjazdu rodziców/rodzica za granicę – aspekt prawny i społeczny.

Pozostawienia dziecka przez rodziców wyjeżdżających do pracy za granicą bez ustanowienia opieki faktycznej, stanowi zagrożenie dla dobra dziecka i zgodnie z art. 572 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.), **daje podstawę do zawiadomienia sądu rodzinnego**. Dlatego, w przypadku, **gdy oboje rodzice wyjeżdżają za granicę, a nieletnie dziecko zostaje w kraju, konieczne jest zapewnienie mu opieki**. Chodzi tu nie tylko o opiekę faktyczną, ale i prawną. Zapewnienie opieki prawnej potrzebne jest także wówczas, gdy tylko jedno z rodziców sprawuje władzę rodzicielską nad dzieckiem i właśnie ten rodzic wyjeżdża na dłużej pozostawiając dziecko pod opieką innych osób.

Zanim rodzice wyjadą za granicę, powinni rozważyć zapewnienie opieki prawnej nad dzieckiem na czas swojej nieobecności. Ma to na celu ochronę nie tylko praw dziecka, ale także uchronienie się od zarzutu porzucenia dziecka.

Każdy, komu znane jest zdarzenie uzasadniające wszczęcie postępowania z urzędu, obowiązany jest zawiadomić o nim sąd rodzinny (art. 572 § 1 ustawy), a obowiązek ten ciąży szczególnie na organach samorządu i administracji rządowej, organach Policji, placówkach oświatowych, opiekunach społecznych (art. 572 § 2 ustawy). Cytowane przepisy dotyczą również sytuacji pozostawienia dziecka bez opieki rodziców.

Jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, to zgodnie z art. 109 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 1964 r., Nr 9, poz. 59 z późn. zm.) sąd rodzinny może zobowiązać rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń, określić, jakie czynności nie mogą być przez rodziców dokonywane bez zezwolenia sądu, albo poddać rodziców innym ograniczeniom, jakim podlega opiekun, poddać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego, skierować małoletniego do organizacji lub instytucji powołanej do przygotowania zawodowego albo do innej placówki sprawującej częściową pieczę nad dziećmi lub zarządzić umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej albo w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Pozostawienie dziecka przez rodziców wyjeżdżających do pracy za granicą bez ustanowienia opieki może przyczynić się do pozbawienia ich władzy rodzicielskiej (art. 111 § 1 ustawy) **lub jej zawieszenia** (art. 110 § 1 ustawy), gdyż tylko rodzice, jako prawni opiekunowie dziecka sprawują nad nim władzę rodzicielską i tylko oni uprawnieni są do sprawowania zarządu osobą i majątkiem dziecka. Decyzje dotyczące dziecka (np. nauka, leczenie), podejmowane przez rodziców nie mogą być podejmowane przez osoby sprawujące faktyczną opiekę (szkoła nie ma podstaw, aby osobie sprawującej faktyczną opiekę udzielać informacji o postępach w nauce czy problemach wychowawczych dziecka), a więc np. babcie, dziadka, rodzeństwo. Opiekun faktyczny nie ma także możliwości dochodzenia praw należnych dziecku i występowania w jego imieniu, np. nie może domagać się alimentów od osób zobowiązanych, świadczeń z opieki społecznej, wydania dziecka od osoby nieupoważnionej.

Przekazanie sprawowania opieki prawnej nad dzieckiem nie może nastąpić w drodze pełnomocnictwa notarialnego. Rodzice nie mogą upoważnić pełnoletniej osoby do sprawowania opieki prawnej nad ich małoletnim dzieckiem poprzez udzielenie jej pełnomocnictwa notarialnego.

Ustanowienie opieki prawnej nad dzieckiem następuje na drodze sądowej.

W sytuacji, gdy rodzice nie sprawują nad dzieckiem władzy rodzicielskiej, np. z powodu wyjazdu za granicę na dłuższy czas, istnieją podstawy do podjęcia przez sąd kroków zmierzających do ustanowienia dla dziecka opiekuna prawnego. Sąd rodzinny może działać z urzędu, jak i na wniosek. Każdy bowiem ma prawny obowiązek powiadomienia sądu rodzinnego o tym, że zachodzą przesłanki do wszczęcia postępowania opiekuńczego. Natomiast szczególnie zobowiązane do poinformowania sądu rodzinnego są inne sądy, prokuratury, organy policji, administracji państwowej i samorządowej, placówki oświatowe, organizacje działające na rzecz dzieci itp.

Sąd może zawiesić rodzicom sprawowanie władzy rodzicielskiej, jeśli nie mogą jej sprawować z powodu przemijającej przeszkody (np. czasowy wyjazd za granicę) i ustanowić dla dziecka opiekuna prawnego. Opiekunem prawnym może być osoba wskazana przez rodziców lub też osoba, która zdaniem sądu zapewni dziecku prawidłową opiekę i wychowanie.

Wyjazd za granicę i brak zapewnienia na ten czas należytej opieki nad dzieckiem może być uznany za formę nadużycia władzy rodzicielskiej w stosunku do dziecka i wtedy sąd może pozbawić rodziców władzy rodzicielskiej, przyznając dziecku opiekuna prawnego. Będzie tak wtedy, gdy rodzice nie zagwarantują środków utrzymania dziecka, nie będą się nim interesować, utrzymywać z nim kontaktu.

I.1. Władza rodzicielska i obowiązki rodziców

Pomimo tego, że kodeks rodzinny i opiekuńczy nie podaje definicji władzy rodzicielskiej, to w myśl cyt. ustawy **władzę rodzicielską należy rozumieć jako ogół praw i obowiązków rodziców względem dziecka, mających na celu zapewnienie mu należytej pieczy i strzeżenie jego interesów.** Władza ta obejmuje kompetencje rodziców zarówno w odniesieniu do osoby dziecka (reprezentowanie dziecka oraz obowiązek pieczy nad jego osobą), jak i do jego majątku (zarząd majątkiem dziecka).

Podstawowe relacje rodzice - dziecko w zakresie sprawowania władzy rodzicielskiej oprócz przywołanej powyżej ustawy określają również akty prawa międzynarodowego, a w szczególności:

- Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r.;
- Europejska konwencja o wykonywaniu praw dzieci, sporządzona w Strasburgu dnia 25 stycznia 1996 r.;
- Europejska konwencja o uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń dotyczących pieczy nad dzieckiem oraz o przywracaniu pieczy nad dzieckiem, sporządzona w Luksemburgu dnia 20 maja 1980 r.
- Rekomendacja Rady Europy Nr R(84)4 z 1984 r. w sprawie odpowiedzialności rodzicielskiej.

Władza rodzicielska powstaje z chwilą narodzin dziecka i trwa przez cały czas w stanie niezmienionym do uzyskania przez dziecko pełnoletności tj. ukończenia przez nie 18 lat (art. 92 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego). Zgodnie z art. 10 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - kodeks cywilny małoletni może wcześniej osiągnąć pełnoletność przez zawarcie małżeństwa i nie traci jej w razie jego unieważnienia małżeństwa lub rozwodu (sąd rodzinny, kierując się ważnymi powodami, może zezwolić na zawarcie małżeństwa kobiecie, która ukończyła szesnaście lat).

Władza rodzicielska jest wykonywana w interesie dziecka, a więc dobro dziecka stanowi nadrzędne wskazanie, które rozstrzyga o treści, jak też sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej.

Władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom i każde z nich jest obowiązane i uprawnione do jej wykonywania (art. 93 § 1 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego). W sprawach mało istotnych każdy z rodziców może działać bez potrzeby porozumiewania się z drugim rodzicem. O sprawach istotnych dziecka (np. wyborze szkoły, sposobie leczenia) rodzice są obowiązani rozstrzygać wspólnie, zarówno gdy są małżeństwem i pozostają we wspólnym pożyciu, jak i wówczas, gdy wspólne pożycie nie istnieje, a także, gdy nie zawarli małżeństwa. W przypadku braku porozumienia między rodzicami w istotnych sprawach dziecka decyduje sąd rodzinny.

Prawa przysługujące rodzicom mają charakter podmiotowy. Natomiast sama władza, jako zespół praw, nie powinna być traktowana jako prawo podmiotowe rodziców.

Analiza przepisów cytowanej ustawy - kodeks rodzinny i opiekuńczy traktujących o władzy rodzicielskiej (art. 95 § 1, art. 96, art. 98 § 1) pozwala na **sformułowanie treści władzy rodzicielskiej**, na którą składają się następujące elementy:

- 1) piecza, czyli obowiązek i prawo wychowywania dziecka (art. 95 § 1),
- 2) reprezentacja, czyli przedstawicielstwo ustawowe (art. 98 § 1) oznaczające, że każde z rodziców może samodzielnie występować w imieniu dziecka przed wszystkimi organami, instytucjami państwowymi, społecznymi z wyjątkiem wykonywania czynności pomiędzy:
  - a) dziećmi pozostającymi pod ich władzą rodzicielską (art. 98 § 2 pkt. 1),
  - b) dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem, chyba, że chodzi o bezpłatne przysporzenie na rzecz dziecka lub o środki utrzymania i wychowania należne dziecku (art. 98 § 2 pkt. 2),
- 3) piecza nad majątkiem dziecka (art. 95 § 1) oraz zarządzanie nim (art. 101), czyli dokonywanie z należytą starannością czynności faktycznych, prawnych i procesowych zarówno w zakresie zwykłego zarządu, jak i przekraczających zwykły zarząd.

Zgodnie z zapisami kodeksu rodzinnego i opiekuńczego **rodzice, którzy wychowują dziecko, powinni kształtować jego osobowość, postawy emocjonalne i system wartości zgodnie z dobrem swojego dziecka, uwzględniając w swoich decyzjach stopień jego dojrzałości.**

W myśl art. 95 § 3 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego **władza rodzicielska powinna być wykonywana tak, jak tego wymaga dobro dziecka i interes społeczny**, a zatem obowiązkiem rodziców jest m.in. kształtowanie osobowości dziecka, jego postaw emocjonalnych i systemu wartości, a także wyposażenie dziecka w umiejętności współżycia społecznego, wykształcenie poczucia obowiązków i odpowiedzialności oraz innych cech potrzebnych w prawidłowym funkcjonowaniu osobniczym i społecznym.

Dobro dziecka i interes społeczny wymagają również uzyskanie przez dziecko odpowiedniego wykształcenia oraz możliwość rozwoju jego szczególnych uzdolnień, a zatem dziecko powinno uczęszczać do szkoły i prawidłowo realizować obowiązek szkolny i nauki, a rodzice powinni nadzorować realizację tego obowiązku i współpracować w tym zakresie ze szkołą. Niedopełnianie tego obowiązku, zwłaszcza gdy dziecko ma trudności w nauce lub nie realizuje obowiązku szkolnego lub nauki, jest naruszeniem art. 95 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, gdyż władza rodzicielska nie jest należycie wypełniana.

Rodzice dziecka obowiązani są również troszczyć się o jego fizyczny i duchowy rozwój i przygotować je należycie do pracy dla dobra społeczeństwa, odpowiednio do jego uzdolnień (art. 96 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego). Oddziaływania rodziców powinny obejmować m.in. dbałość o zdrowie, życie i sprawność fizyczną dziecka oraz jego wypoczynek, odpowiednie warunki mieszkaniowe, ubranie i wyżywienie, a także wpajanie dziecku zasad moralnych i zasad współżycia społecznego oraz kształtowanie charakteru i nawyków.

Rodzice, jako ustawowi przedstawiciele dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską (art. 98 § 1 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego) **reprezentują dziecko przed organami państwowymi, urzędami, osobami prawnymi w pełnym zakresie prawa**. Przepis ten dotyczy również szkoły (np. decyzja o zmianie szkoły przez niepełnoletniego ucznia, zgłoszenie dziecka do szkoły, zgoda na wyjazd dziecka na wycieczkę szkolną, udział dziecka w zajęciach pozalekcyjnych, zajęciach języka mniejszości narodowej, zawodach sportowych, konkursach), poradni psychologiczno-pedagogicznej (np. ubieganie się o opinię w przypadku dysleksji rozwojowej, dostosowania warunków na sprawdzianach i egzaminach) oraz instytucji domagających się naprawy szkody lub odszkodowania za straty i szkody wyrządzone przez dziecko (np. uszkodzenie cudzej własności).

W sytuacji niewywiązywania się rodziców z ich obowiązków wobec dzieci właściwe organy władzy państwowej i samorządowej powinny udzielić rodzicom i dziecku stosownej pomocy. Ponieważ **prawo rodziców do wychowania swoich dzieci jest zarazem ich obowiązkiem**, powinni oni, w sytuacji, gdy wymaga tego dobro dziecka, korzystać z pomocy właściwych instytucji.. Jeżeli rodzice nie wywiązują się ze swoich obowiązków i nie zwracają się o pomoc, instytucje te zobowiązane są z urzędu udzielić pomocy z chwilą powzięcia wiadomości o takiej potrzebie.

Rodzinnie mającej trudności w wypełnianiu swoich zadań oraz dziecku z tej rodziny w myśl art. 70 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2008 r., Nr 115, poz. 728 z późn.zm.) udziela się pomocy, w szczególności w formie:

- poradnictwa rodzinnego;

- terapii rodzinnej rozumianej jako działania psychologiczne, pedagogiczne i socjologiczne, mające na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania jej zadań;
- pracy socjalnej;
- zapewnienia dzieciom opieki i wychowania poza rodziną.

Rodzina, zgodnie z art. 70 ust. 2 cyt. ustawy otrzymuje pomoc w szczególności przez działania:

- specjalisty przygotowanego do pracy z rodziną lub w środowisku lokalnym;
- placówek opiekuńczo-wychowawczych wsparcia dziennego;
- innych podmiotów, których działanie daje potrzebne wsparcie dziecku i rodzinie.

Rodzice dziecka mogą się również zwracać o pomoc do odpowiednich instytucji państwowych (np. sądów, policji), instytucji samorządowych (np. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna), społecznych (np. Polski Czerwony Krzyż), kościelnych (np. Caritas, Kana), o środki niezbędne do wypełnienia podstawowych zadań w zakresie wypełniania władzy rodzicielskiej i zgodnie z art. 100 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego **sąd rodzinny i inne organy państwowe obowiązane są udzielić pomocy rodzicom, jeżeli jest ona potrzebna do należytego wykonywania władzy rodzicielskiej.** W myśl cyt. przepisu każde z rodziców może zwrócić się także do sądu rodzinnego o odebranie dziecka zatrzymanego przez osobę nieuprawnioną.

Jeżeli rodzice nie sprawują należycie władzy rodzicielskiej, w wyniku czego występuje np. brak nadzoru nad dzieckiem, dziecko nie realizuje obowiązku szkolnego lub nauki, nie są zaspokojone jego podstawowe potrzeby bytowe, to zgodnie z art. 109 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego sąd rodzinny może:

- zobowiązać rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń,
- określić, jakie czynności nie mogą być przez rodziców dokonywane bez zezwolenia sądu, albo poddać rodziców innym ograniczeniom, jakim podlega opiekun,
- poddać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego,
- skierować małoletniego do organizacji lub instytucji powołanej do przygotowania zawodowego albo do innej placówki sprawującej częściową pieczę nad dziećmi,
- zarządzić umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej albo w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Sąd rodzinny może także powierzyć zarząd majątkiem małoletniego ustanowionemu w tym celu kuratorowi.

Jeżeli jednak podjęcie powyższych działań nie przynosi spodziewanych rezultatów lub rodzice unikają współpracy z sądem i wyznaczonymi instytucjami, a podstawowe potrzeby dziecka nie są należycie zabezpieczone (mieszkanie, ubranie, wyżywienie, poczucie bezpieczeństwa, zdobycie zawodu, przygotowanie do życia w społeczeństwie), **to sąd rodzinny może pozbawić rodziców lub jednego z nich, władzy**

rodzicielskiej (art. 111), a także - jeżeli wymaga tego dobro dziecka - osobistej styczności z dzieckiem (art. 113 § 1).

Sad rodzinny może również:

- ograniczyć władzę rodzicielską,
- zawiesić władzę rodzicielską.

I.2. Pozbawienie władzy rodzicielskiej

Jeżeli władza rodzicielska nie może być wykonywana z powodu trwałej przeszkody albo jeżeli rodzice nadużywają władzy rodzicielskiej lub w sposób rażący zaniedbują swoje obowiązki względem dziecka, to zgodnie z art. 111 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego sąd rodzinny może pozbawić ich władzy rodzicielskiej.

Pozbawienie władzy rodzicielskiej jest najsurowszym sposobem ingerencji sądu opiekuńczego w sferę sprawowania władzy rodzicielskiej i może być orzeczone także w stosunku do jednego z rodziców. W wypadku pozbawienia władzy rodzicielskiej tylko jednego z rodziców, władza ta przysługuje drugiemu rodzicowi.

W myśl art. 111 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego - **sąd rodzinny pozbawia jednego z rodziców lub oboje władzy rodzicielskiej w przypadku gdy:**

- istnieje trwała przeszkoda przy jej wykonywaniu (*np. wyjazd rodzica/rodziców na stałe albo na czas nie określony za granicę*),
- rodzice nadużywają tej władzy (*np. nakłanianie do niemoralnego życia, nakłanianie do prostytucji, kradzieży, pozbawienie dziecka naturalnego środowiska rodzinnego i bezpośredniej opieki drugiego rodzica oraz możliwości wychowywania się wspólnie z małoletnim rodzeństwem i zatrzymanie go na stałe wbrew woli drugiego rodzica w obcym kraju*),
- rodzice w sposób rażący zaniedbują swoje obowiązki względem dziecka (*np. doprowadzenie poprzez brak dbałości do nagannego zachowania dziecka i złych postępów w nauce, porzucenie dziecka, w sposób zawiniony nie wywiązywanie się z obowiązku alimentacyjnego względem dziecka*),
- mimo udzielonej pomocy z zewnątrz (kurator, placówki, instytucje) rodzice trwale nie interesują się dzieckiem i nie zmienili oni swojego postępowania w stosunku do dziecka, przez co dobro dziecka nadal jest zagrożone.

Pozbawienie władzy nie ma charakteru generalnego, lecz odnosi się do określonego dziecka. Może więc być orzeczone w stosunku do np. tylko jednego dziecka,

Pozbawienie władzy rodzicielskiej stanowi najbardziej ostry środek ingerencji, gdyż polega na tym, że rodzice tracą całkowicie tę władzę. Pozbawienie władzy rodzicielskiej nie powoduje jednak ustania obowiązków i uprawnień rodziców wobec dziecka, które im z tytułu stosunku rodzicielskiego przysługują. Rodzice nadal zachowują potencjalne prawo do alimentów od dziecka (w przypadku powstania takiej potrzeby na skutek niezdolności do pracy lub starości), a w razie wcześniejszej śmierci dziecka dziedziczą po nim (chyba, że

uznani zostali za niegodnych dziedziczenia - art. 928 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - kodeks cywilny). Dziecko również zachowuje względem rodziców pozbawionych władzy rodzicielskiej pełne prawo do alimentacji i dziedziczenia. Obie strony zachowują także prawo do osobistej styczności.

Jeżeli jednak wymaga tego dobro dziecka, to **sąd rodzinny**, w wyjątkowych przypadkach, zgodnie z art. 113 § 1 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, **może zakazać rodzicom pozbawionym władzy rodzicielskiej osobistej styczności z dzieckiem**. Zakaz osobistej styczności obejmuje zakaz widywania się oraz pośrednie formy komunikowania się z dzieckiem, np. listy, telefony, e-maile.

Pozbawienie władzy rodzicielskiej może nastąpić na wniosek rodzica (wniosek może wnieść każde z rodziców) **lub z urzędu**. Rodzic wnoszący wniosek o ograniczenie władzy rodzicielskiej jest wnioskodawcą, natomiast drugi jest uczestnikiem postępowania.

Sądem właściwym wydającym zarządzenie w sprawie pozbawienia władzy rodzicielskiej jest sąd rejonowy wydział rodzinny i nieletnich według miejsca zamieszkania dziecka.

W nagłych wypadkach sąd rodzinny może wydać z urzędu wszelkie potrzebne zarządzenia nawet w stosunku do osób, które nie podlegają jego właściwości miejscowej, zawiadamiając o tym sąd rodzinny miejscowo właściwy.

O pozbawieniu władzy rodzicielskiej sąd może orzec także w wyroku orzekającym rozwód lub unieważniającym małżeństwo lub separację.

Postanowienie o pozbawieniu władzy rodzicielskiej może zapaść tylko po przeprowadzeniu rozprawy i jest ono skuteczne po jego uprawomocnieniu się.

W świetle art. 111 § 2 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego **w razie ustania przyczyny, która była podstawą pozbawienia władzy rodzicielskiej, sąd rodzinny może władzę rodzicielską przywrócić.**

Niemożliwym jest jednak przywrócenie władzy rodzicielskiej w przypadku, gdy dziecko zostanie przysposobione (do przysposobienia nie potrzeba zgody rodziców, którym władza rodzicielska nie przysługuje). Pamiętać jednak należy, że po przysposobieniu dziecka rodzice tracą prawo do dochodzenia od niego w przyszłości świadczeń alimentacyjnych (w przypadku powstania takiej potrzeby na skutek niezdolności do pracy lub starości).

I.3. Ograniczenie władzy rodzicielskiej

Ograniczenie władzy rodzicielskiej poprzez orzeczenie sądu może nastąpić w przypadku:

- zagrożenia dobra dziecka i nienależytego wykonywanie władzy rodzicielskiej (art. 109 § 1 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego)
- niemożności wykonywania władzy rodzicielskiej z powodu rozłączenia rodziców dziecka – brak wspólności domowej dziecka z obojgiem rodziców, a zwłaszcza konflikt między nimi (art. 58 i 107 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego).

Zgodnie z przepisem art. 109 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, **w przypadku gdy dobro dziecka jest zagrożone**, sąd rodzinny wydaje odpowiednie zarządzenie. Ingerencja sądu we władzę rodzicielską na podstawie tego przepisu ma na celu przede wszystkim ochronę dobra dziecka, to jest dążenie do zapewnienia mu prawidłowego rozwoju duchowego, intelektualnego i fizycznego. Nie bez znaczenia pozostają jednak okoliczności dotyczące osoby dziecka, takie jak: wiek, stopień związania uczuciowego dziecka z rodzicem, płeć dziecka oraz fakt posiadania przez niego rodzeństwa, które powinno wychowywać się razem. Istotne są także okoliczności dotyczące rodziców, takie jak: ich kwalifikacje osobiste pozwalające na prawidłowy i pełny rozwój psychiczny i fizyczny dziecka, stopień zaangażowania uczuciowego, wiek oraz stan zdrowia.

Ograniczenie władzy rodzicielskiej jest zatem środkiem ochrony stosowanym wtedy, gdy zagrożone jest dobro dziecka, a więc stosuje się je nie tylko w wypadku zawinionych zaniedbań ze strony rodziców, ale także w sytuacji gdy nieudolnie sprawują władzę rodzicielską lub gdy dziecko sprawia szczególne trudności wychowawcze.

Ograniczanie władzy rodzicielskiej może nastąpić na wniosek rodzica (wniosek może wnieść każde z rodziców) **lub z urzędu**. Rodzic wnoszący wniosek o ograniczenie władzy rodzicielskiej jest wnioskodawcą, natomiast drugi jest uczestnikiem postępowania.

Sądem właściwym wydającym zarządzenie w sprawie ograniczenia władzy rodzicielskiej jest sąd rejonowy wydział rodzinny i nieletnich według miejsca zamieszkania dziecka.

Wniosek o ograniczenie władzy rodzicielskiej może być też złożony w sprawie o rozwód lub separację.

Ograniczając władzę rodzicielską sąd rodzinny może w szczególności:

- 1) zobowiązać rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń,
- 2) określić, jakie czynności nie mogą być przez rodziców dokonywane bez zezwolenia sądu, albo poddać rodziców innym ograniczeniom, jakim podlega opiekun,
- 3) poddać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego,
- 4) skierować małoletniego do organizacji lub instytucji powołanej do przygotowania zawodowego albo do innej placówki sprawującej częściową pieczę nad dziećmi,
- 5) zarządzić umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej albo w placówce opiekuńczo - wychowawczej.

Najbardziej radykalnym spośród wszystkich zarządzeń sądu wymienionych powyżej jest umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej lub placówce wychowawczej. Z ograniczeniem tym wiąże się przekonanie sądu, że w danej rodzinie sytuacja wymaga interwencji o charakterze tymczasowym, ale istnieją szanse na odbudowanie poprawnych stosunków w rodzinie. Z chwilą umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej lub placówce wychowawczej obowiązek i prawo wykonywania bieżącej pieczy nad nim, wychowania, oraz reprezentowania w dochodzeniu do świadczeń przeznaczonych na bieżące potrzeby należą do rodziny zastępczej lub do placówki. Inne obowiązki i prawa wynikające z władzy rodzicielskiej należą do rodziców dziecka, którzy nie zostali jej pozbawieni.

W przypadku, gdy władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom, którzy nie są małżeństwem, lub żyją oddzielnie, sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z nich, ograniczając władzę rodzicielską drugiego rodzica (art. 107 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego). Istotą tego uregulowania jest to, iż jedno z rodziców zachowuje pełnię władzy rodzicielskiej, podczas gdy władza drugiego sprowadza się do ściśle określonych przez sąd praw i obowiązków względem dziecka.

Rodzic, któremu nie powierzono wykonywania władzy rodzicielskiej, swoje uprawnienia i obowiązki względem dziecka może realizować tylko w zakresie ustalonym przez sąd, a orzeczenie o ograniczeniu władzy rodzicielskiej jednego z rodziców musi w sposób jasny i konkretny określać rodzaj uprawnień i obowiązków przyznanych drugiemu. Orzeczenie takie może między innymi obejmować decyzje, co do zmiany miejsca pobytu dziecka, organizowania wypoczynku, wczasów, leczenia, wyboru szkoły, zajęć pozalekcyjnych, kierunku i zakresu wykształcenia, praktyki zawodowej itp. W zależności od sytuacji, może zachodzić potrzeba określenia czasu i miejsca widywania się rodzica ograniczonego we władzy rodzicielskiej z dzieckiem.

Ograniczenie władzy rodzicielskiej nie ma charakteru trwałego, gdyż zgodnie z treścią postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2000 roku II CKN 452/00 ograniczenie władzy rodzicielskiej nie stanowi środka represji w stosunku do rodziców, lecz jest środkiem ochrony zagrożonego dobra dziecka. Jego celem jest ochrona praw dziecka a jednocześnie zapewnienie pomocy rodzicom w sprawowaniu władzy rodzicielskiej – np. poprzez działania kuratora.

I.4. Zawieszenie władzy rodzicielskiej

Zgodnie z art. 110 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego **sąd rodzinny może zawiesić wykonywanie władzy rodzicielskiej w razie przemijającej przeszkody w jej wykonywaniu**. Zawieszenie wykonywania władzy rodzicielskiej może nastąpić w przypadku, gdy rodzic nie zajmuje się dzieckiem, a ma takie możliwości, np. **w przypadku długotrwałego wyjazdu rodzica za granicę**. Jednocześnie należy pamiętać, że zgodnie z cyt. przepisem ustanie okoliczności będących przyczyną zawieszenia władzy rodzicielskiej nie powoduje samo przez się jej przywrócenia. Do przywrócenia władzy rodzicielskiej konieczne jest uchylene przez sąd postanowienia o jej zawieszeniu. Przywrócenie władzy rodzicielskiej nie jest jednak obligatoryjne i sąd może uznać, iż wprawdzie ustala przyczyna zawieszenia, ale z innych względów nie ma podstaw do przywrócenia władzy rodzicielskiej. W każdym przypadku sąd kieruje się dobrem dziecka.

Zawieszenie władzy rodzicielskiej nie jest pozbawieniem ich tej władzy..

Wniosek o zawieszenie władzy rodzicielskiej składa się do sądu rodzinnego we właściwym ze względu na miejsce zamieszkania dziecka sądzie rejonowym.. Małoletni, który ukończył 13 lat i nie został ubezwłasnowolniony, może samodzielnie dokonywać czynności procesowych, chyba że sąd rodzinny ograniczy albo wyłączy osobisty udział małoletniego w postępowaniu ze względów wychowawczych. W przypadku dziecka, które nie ukończyło 13 lat albo jest ubezwłasnowolnione całkowicie, czynności procesowe może podejmować tylko jego przedstawiciel ustawowy (artykuł 66 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - kodeks postępowania

cywilnego). Jeśli żaden z rodziców nie może reprezentować dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, reprezentuje je kurator ustanowiony przez sąd rodzinny (art. 99 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego). W przypadku zawieszenia dotyczącego obojga rodziców sąd ustanawia dla dziecka opiekę.

W przypadku, gdy władza rodzicielska ma zostać przywrócona należy złożyć do sądu rejonowego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania dziecka **wniosek o przywrócenie władzy rodzicielskiej**. We wniosku należy wskazać ustanie przyczyn zawieszenia. Wnioskodawcą zazwyczaj jest rodzic czasowo pozbawiony władzy rodzicielskiej (ma ją zawieszoną), a uczestnikami też drugi z rodziców oraz dziecko (małoletni). Małoletni, który ukończył 13 lat i nie został ubezwłasnowolniony, może samodzielnie dokonywać czynności procesowych, chyba że sąd rodzinny ograniczy albo wyłączy osobisty udział małoletniego w postępowaniu ze względów wychowawczych. W przypadku dziecka, które nie ukończyło 13 lat albo jest ubezwłasnowolnione całkowicie, czynności procesowe może podejmować tylko jego przedstawiciel ustawowy (artykuł 66 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - kodeks postępowania cywilnego). Jeśli żaden z rodziców nie może reprezentować dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, reprezentuje je kurator ustanowiony przez sąd rodzinny (art. 99 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego).

I.5. Opiekun prawny, jego obowiązki wobec dziecka i odpowiedzialność prawna

Dzieciom, których rodzicom nie przysługuje władza rodzicielska w zastępstwie zapewnia się pieczę osoby lub osób trzecich.

Zgodnie z art. 145 § 2 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego **opiekę ustanawia sąd rodzinny**, skoro tylko poweźmie wiadomość, że zachodzi prawny po temu powód. Sąd rodzinny ustanawiający opiekę nad dzieckiem może działać z urzędu, jak i na wniosek. Każdy bowiem ma prawny obowiązek poinformować sąd rodzinny o tym, że zachodzą przesłanki do wszczęcia postępowania opiekuńczego. Natomiast szczególnie zobowiązane do poinformowania sądu opiekuńczego są inne sądy, prokuratury, organy policji, administracji państwowej i samorządowej, placówki oświatowe, organizacje działające na rzecz dzieci itp.

Sądem właściwym do rozpatrzenia sprawy o ustanowienie opieki dla małoletniego jest sąd właściwy ze względu na miejsca zamieszkania osoby, która ma być poddana opiece, a w braku takiego miejsca, sąd właściwy ze względu na miejsce pobytu tej osoby.

Sąd rodzinny może także wydawać potrzebne zarządzenia w przypadkach nagłych w stosunku do osób, które nie podlegają jego właściwości miejscowej i ma przy tym obowiązek zawiadomić właściwy miejscowo sąd rodzinny.

Przyczyny, które uzasadniają ustanowienie opieki wymienione zostały w art. 94 cytowanej ustawy i są to:

- brak po stronie rodziców zdolności do czynności prawnych,
- śmierć matki i ojca dziecka,

- pozbawienie, bądź zawieszenie władzy rodzicielskiej obojga rodziców,
- orzeczenie w stosunku do rodziców środka karnego w postaci pozbawienie praw rodzicielskich lub opiekuńczych, w związku z popełnieniem przez nich przestępstwa na szkodę małoletniego,
- nie przyznanie ojcu przez sąd w wyroku ustalającym ojcostwo władzy rodzicielskiej, która nie przysługuje także matce,
- ojciec i matka dziecka są nieznanymi.

Sąd rodzinny może także podjąć decyzję o powołaniu dla dziecka opiekuna w sytuacji, gdy zarówno matka jak i ojciec nie osiągnęli pełnoletniości, bądź gdy matka dziecka jest niepełnoletnia, zaś ojciec jest nieznanymi, lub pozbawiony został praw rodzicielskich w wyroku ustalającym ojcostwo czy też w razie popełnienia przez niego przestępstwa na szkodę dziecka.

Przyczyny uzasadniające ustanowienie opieki muszą zachodzić po stronie zarówno matki jak i ojca dziecka, gdyż zgodnie z treścią art. 94 § 1 cytowanej ustawy, jeśli władza rodzicielska nie przysługuje jednemu z rodziców, pełnie praw rodzicielskich posiada drugi rodzic. Oznacza to, że jeśli jeden rodzic spełnia przesłanki niezbędne do uzyskania władzy rodzicielskiej, nie ma potrzeby ustanawiania opieki, gdyż jemu przysługują wówczas pełne prawa względem dziecka.

Elementem, który zasadniczo odróżnia pod względem prawnym ustanowioną opiekę od rodzicielstwa jest sprawowana nad nią kontrola sądowa. Ustawodawca wyszedł z założenia, że łączące rodziców z dziećmi więzy krwi uzasadniają przyznanie im nieograniczonego prawa do podejmowania decyzji, które dotyczą dziecka, a angażowanie się sądu w wykonywanie władzy rodzicielskiej uzasadnione jest tylko w przypadkach zagrożenia dobra dziecka.

Celem kontroli sądowej nad ustanowioną opieką jest m.in. zapobieganie powstaniu potencjalnych nieprawidłowości jeszcze przed podjęciem określonej czynności przez opiekuna. Sąd czuwa, aby opieka wykonywana była w sposób prawidłowy zarówno w stosunku do osoby podopiecznego jak i do jego majątku, w szczególności, aby wszelkie poczynania opiekuna podyktowane były interesem podopiecznego.

Zgodnie z art. 166 § 1 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego **opiekun obowiązany jest, w terminach oznaczonych przez sąd rodzinny, nie rzadziej niż co roku, składać temu sądowi sprawozdania dotyczące osoby pozostającego pod opieką oraz rachunki z zarządu jego majątkiem.** Sprawozdanie, o którym mowa powinno zawierać informacje o stanie zdrowia dziecka, o postępach w nauce, planowanych wyjazdach, czy ewentualnych problemach wychowawczych. Sąd ma zaś obowiązek na bieżąco, z urzędu, zaznajamiać się z działalnością opiekuna, może też żądać od niego wyjaśnień i udzielać mu poleceń.

Kodeks rodzinny i opiekuńczy określa, kto może zostać opiekunem (art. 149) oraz przesłanki negatywne, których zaistnienie wyłącza możliwość powierzenia funkcji opiekuna (art.148). Zgodnie z przytoczonym przepisem **opiekunem prawnym może być ustanowiona tylko osoba, która ma pełną zdolność do czynności prawnych** (to znaczy że jest pełnoletnia i nie ubezwłasnowolniona) **i która nie została pozbawiony praw**

publicznych albo praw rodzicielskich lub praw opiekuńczych. Poza tym opiekunem nie może być ustanowiony ten, w stosunku do kogo zachodzi prawdopodobieństwo, że nie wywiąże się należycie z obowiązków opiekuna. **Opiekunem może być ustanowiona osoba wskazana przez ojca lub matkę,** jeżeli nie byli pozbawieni władzy rodzicielskiej. Wola rodziców w kwestii wyboru osoby opiekuna nie musi być wyrażona w testamencie czy innym dokumencie. Może być także ustalona na podstawie zeznań świadków czy przeprowadzenia innych dowodów. W przypadku, gdy rodzice nie wskazali opiekuna dla swojego dziecka lub osoba przez nich wskazana nie może pełnić tej funkcji, sąd wybiera opiekuna spośród rodziny lub osób bliskich małoletniego lub jego rodziców. Ustanawiając opiekę sąd przyznaje opiekunowi prawa i obowiązki, które w sytuacji typowej przysługują rodzicom i dlatego dąży do wyłonienia osoby szczególnego zaufania, która spełnia nie tylko wysokie wymagania dotyczące moralności, lecz wykazuje też predyspozycje wychowawcze.

W wypadku potrzeby ustanowienia opieki dla małoletniego umieszczonego w rodzinie zastępczej - sąd powierza sprawowanie tej opieki przede wszystkim rodzicom zastępczym, a w przypadku przebywania małoletniego w zakładzie wychowawczym sąd prosi ten zakład o pomoc we wskazaniu opiekuna.

Zgodnie z kodeksem rodzinnym i opiekuńczym, każdy, komu sąd powierzy sprawowanie opieki powinien tę funkcję przyjąć.

Osoba, którą sąd ustanowi opiekunem może wnieść do sądu wniosek o zwolnienie z tego obowiązku, z ważnych powodów (art. 169). Te ważne powody, to przede wszystkim zły stan zdrowia, zaistnienie sytuacji uniemożliwiającej wypełnianie funkcji opiekuna (np. konieczność zmiany miejsca pobytu, wyjazd zagraniczny), obciążenie innymi obowiązkami, w tym rodzinnymi, podeszły wiek.

Do podstawowych obowiązków opiekuna należy przede wszystkim dbałość o dobro pozostającego pod opieką. Podobnie więc jak rodzice, opiekunowie mają za zadanie czuwać nad fizycznym i duchowym rozwojem dziecka, przez należyte wychowanie kształtować jego osobowość i przygotowywać je do dorosłego życia w społeczeństwie. Do zadań tych należy także wpajanie dziecku podstawowych zasad moralnych, kształtowanie jego charakteru, nauka samoakceptacji, komunikowania się z innymi, a także wyrobienie w nim postawy pracowitego i wrażliwego człowieka oraz obywatela. Do powinności opiekunów, podobnie jak w przypadku rodziców, należy również wychowywanie i kierowanie podopiecznym, a także zapewnienie dziecku wyżywienia, mieszkania, opieki medycznej, zakup ubrań czy szkolnych pomocy.

W trakcie trwania opieki na opiekunach ciąży obowiązek kierowania wyborami dziecka dotyczącymi kierunku jego edukacji, a także nadzorowanie czy dziecko wywiązuje się z zadań jakie stawia przed nim szkoła. Opiekunowie mają ponadto prawo kontrolować, w jaki sposób dziecko spędza swój wolny czas oraz w jakim kręgu przyjaciół przebywa.

W myśl art. 162 § 1 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego **opiekun sprawuje opiekę bezpłatnie i nie ma też obowiązku łożyć na utrzymanie małoletniego,** chyba, że jest do tego zobowiązany, a pieniądze na utrzymanie małoletniego powinny pochodzić albo z jego majątku albo od osób, które mają obowiązek przyczyniać się do

utrzymania dziecka. Opiekun powinien podjąć starania o zapewnienie małoletniemu alimentów od osób zobowiązanych, wystąpienie o rentę, lub odszkodowanie, czy świadczenia z pomocy społecznej.

Opiekun musi uzyskiwać pozwolenie sądu rodzinnego we wszystkich sprawach ważniejszych, które dotyczą osoby lub majątku osoby małoletniej.

Opieka ustaje z chwilą osiągnięcia przez podopiecznego pełnoletności, a także w razie przywrócenia nad nim władzy rodzicielskiej.

II. Realizacja obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki.

Prawo do nauki, jako jedno z praw obywatelskich (należących do grupy praw ekonomicznych, socjalnych i kulturalnych) zapewnia każdemu obywatelowi ustawa zasadnicza - Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (art. 70). Norma konstytucyjna przewiduje również dla obywateli polskich nieodpłatność nauki w szkołach publicznych, wolność wyboru przez rodziców szkoły publicznej lub niepublicznej oraz indywidualną pomoc finansową i organizacyjną dla uczniów. Podobnie o prawie do nauki czytamy w art. 3 i art. 28 Konwencji o prawach dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych z dnia 20 listopada 1989 r.

Zbiór postulatów i wytycznych, według których powinien być zorganizowany system oświaty w Polsce, a także standardów, jakie powinien spełniać określa art. 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. Z cytowanego artykułu wynika również zasada powszechności kształcenia (art. 1 pkt 1 ustawy).

II.1. Obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego.

Obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego, zgodnie z art. 14 ust. 3 ustawy o systemie oświaty, może się odbywać w przedszkolu lub w oddziale przedszkolnym zorganizowanym w szkole i rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 6 lat (art. 14 ust. 3a ustawy), a w przypadku dziecka posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, obowiązek ten rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego poprzedzającym rok szkolny, w którym dziecko rozpocznie spełnianie obowiązku szkolnego. W przypadku dziecka posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, zgodnie z art. 14 ust. 1a ustawy obowiązek szkolny może być odroczony do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 10 lat.

Od 1 września 2011 r. dziecko w wieku 5 lat będzie zobowiązane odbyć roczne przygotowanie przedszkolne w przedszkolu, oddziale przedszkolnym zorganizowanym w szkole podstawowej lub w innej formie wychowania przedszkolnego, a obowiązek ten będzie rozpoczynał się z początkiem roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 5 lat (obecnie ma do tego prawo)..

***W przypadku dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego** obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego będzie rozpoczynał się z początkiem roku szkolnego poprzedzającego rok szkolny, w którym dziecko rozpocznie spełnianie obowiązku szkolnego.*

Od 1 września 2012 r. w przypadku dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wychowaniem przedszkolnym będzie mogło być objęte dziecko w wieku powyżej 6 lat, nie dłużej jednak niż do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 8 lat. Obowiązek szkolny tych dzieci będzie mógł być odroczony do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 8 lat.

Obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego, w myśl art. 16 ust. 5b ustawy, może być także spełniany przez uczęszczanie do przedszkola za granicą, w tym na podstawie umów międzynarodowych lub

porozumień o współpracy bezpośredniej lub w ramach programów edukacyjnych Unii Europejskiej oraz przy przedstawicielstwie dyplomatycznym innego państwa w Polsce.

Za spełnianie obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, zgodnie z art. 16 ust. 7 ustawy **uznaje się również udział dzieci upośledzonych umysłowo w stopniu głębokim w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych**, organizowanych zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 1997 r. w sprawie zasad organizowania zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży upośledzonych umysłowo w stopniu głębokim (Dz. U. Nr 14, poz. 76).

Zwolnione z obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego może być dziecko, które zostało wcześniej przyjęte do szkoły podstawowej (art. 16 ust. 2 ustawy). Decyzję o wcześniejszym przyjęciu dziecka do szkoły podejmuje dyrektor szkoły po zasięgnięciu opinii publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Od 1 września 2012 r. zwolnione z obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego będzie mogło być dziecko, które zostało wcześniej przyjęte do szkoły podstawowej, a decyzję o wcześniejszym przyjęciu dziecka do szkoły podstawowej będzie podejmował dyrektor szkoły po zasięgnięciu opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Niespełnianie obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, zgodnie z art. 20 ust. 1 ustawy **podlega egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji**, tj. podlega sankcjom na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. z 2005 r., Nr 229, poz. 1954 z późn. zm.).

Za niespełnienie obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego rozumie się nieusprawiedliwioną nieobecność w okresie jednego miesiąca na co najmniej 50% obowiązkowych zajęć edukacyjnych w przedszkolu (oddziale przedszkolnym zorganizowanym w szkole podstawowej).

Zapewnienie warunków do spełniania obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego jest zadaniem własnym gminy (art. 14 ust. 4 ustawy o systemie oświaty).

Kontrola spełniania obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego

Zgodnie z art. 14b ust. 2 ustawy **dyrektorzy publicznych szkół podstawowych kontrolują spełnianie obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego przez dzieci zamieszkujące w obwodach tych szkół**. W myśl art. 19 ust. 1 pkt 1 ustawy oznacza to kontrolę wykonania przez rodziców dziecka czynności związanych ze zgłoszeniem dziecka do przedszkola lub oddziału przedszkolnego w szkole podstawowej, kontrolę zapewnienia przez rodziców dziecka regularnego uczęszczania dziecka na zajęcia, a także kontrolę realizacji przez dziecko obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego za granicą lub w przedszkolu przy przedstawicielstwie dyplomatycznym innego państwa w Polsce.

Dyrektorzy publicznych szkół podstawowych z mocy art. 19 ust. 2 ustawy mają z urzędu dostęp do danych personalnych dzieci mieszkających na terenie gminy i dlatego też na nich ciąży obowiązek kontroli spełniania obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego przez dzieci zamieszkujące w obwodach tych szkół.

O spełnianiu przez dziecko obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego oraz o zmianach w tym zakresie informują dyrektora szkoły, w obwodzie której dziecko mieszka dyrektorzy publicznych i niepublicznych przedszkoli i szkół podstawowych, w których zorganizowano oddziały przedszkolne (art. 14b ust. 3 ustawy).

Od 1 września 2011 r. dyrektorzy publicznych i niepublicznych przedszkoli i szkół podstawowych, w których zorganizowano oddziały przedszkolne, oraz nauczyciele prowadzący zajęcia w publicznych i niepublicznych innych formach wychowania przedszkolnego zobowiązani będą do powiadamiania dyrektora szkoły, w obwodzie której dziecko mieszka, o spełnianiu przez nie obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, odpowiednio w przedszkolu, oddziale przedszkolnym lub w innej formie wychowania przedszkolnego oraz o zmianach w tym zakresie.

Niespełnianie obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego

Zgodnie z przytoczonym przepisem (art. 14b ust. 1 ustawy) **rodzice dziecka podlegającego obowiązkowi rocznego przygotowania przedszkolnego obowiązani są do dopełnienia czynności związanych ze zgłoszeniem dziecka do przedszkola** lub oddziału przedszkolnego zorganizowanego w szkole podstawowej (od 1 września 2011 r. rodzice dziecka podlegającego obowiązkowi rocznego przygotowania przedszkolnego będą obowiązani do dopełnienia czynności związanych ze zgłoszeniem dziecka do przedszkola, oddziału przedszkolnego zorganizowanego w szkole podstawowej lub innej formy wychowania przedszkolnego), **zapewnienia regularnego uczęszczania dziecka na zajęcia, informowania**, w terminie do dnia 30 września każdego roku, dyrektora szkoły podstawowej, w obwodzie której dziecko mieszka, **o realizacji tego obowiązku** spełnianego w przedszkolu za granicą lub w przedszkolu przy przedstawicielstwie dyplomatycznym innego państwa w Polsce, **a także zapewnienia dziecku warunków nauki** określonych w zezwoleniu wydanym na podstawie art. 16 ust. 8 ustawy – w przypadku dziecka realizującego obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego poza przedszkolem, oddziałem przedszkolnym lub inną formą wychowania przedszkolnego (od 1 września 2011 r.).

Niespełnianie obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego w myśl art. 20 ust.1 ustawy **podlega egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji**, tj. podlega sankcjom na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. z 2005 r., Nr 229, poz. 1954 z późn. zm.).

Zgodnie z art. 20 ust. 2 ustawy o systemie oświaty **przez pojęcie niespełnienia obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, rozumie się nieusprawiedliwioną nieobecność w okresie jednego miesiąca na co najmniej 50% obowiązkowych zajęć edukacyjnych w przedszkolu** (oddziale przedszkolnym zorganizowanym w szkole podstawowej).

W świetle przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji **wierzycielem obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego jest dyrektor publicznej szkoły podstawowej, w obwodzie której dziecko mieszka.**

Na mocy art. 19 ustawy należy uznać, że **organem egzekucyjnym w zakresie wszystkich obowiązków edukacyjnych jest wójt, burmistrz lub prezydent miasta.**

W celu egzekwowania spełniania przez dziecko obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego, obowiązku nauki, **na rodziców**, zgodnie z art. 1a pkt 12 lit.b ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji **może być nałożona grzywna w celu przymuszenia lub przymus bezpośredni.**

Zgodnie z art. 121 § 1 cyt. ustawy **grzywna w celu przymuszenia, jako świadczenie pieniężne określone przez organ egzekucyjny, może być nakładana kilkakrotnie w tej samej lub wyższej kwocie.** Nieuiszczenie grzywny w terminie podlega ściągnięciu w trybie egzekucji należności pieniężnych, określonych w ustawie (art. 124 § 1), a zatem powoduje wszczęcie kolejnego postępowania egzekucyjnego.

Przymus bezpośredni, w myśl art. 148 § 1 ustawy, **polega na doprowadzeniu do wykonania obowiązku podlegającego egzekucji drogą zagrożenia zastosowania lub drogą zastosowania bezpośrednio skutecznych środków, nie wyłączając siły fizycznej**, w celu usunięcia oporu zobowiązanego i oporu innych osób, które stoją na przeszkodzie wykonaniu obowiązku. Odnośnie do egzekwowania obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, jego zastosowanie może polegać np. na przymusowym doprowadzeniu dziecka do przedszkola lub oddziału przedszkolnego w szkole podstawowej. Przy wykonaniu tego środka egzekucyjnego organ gminy jako organ egzekucyjny (art. 19 ustawy o systemie oświaty) może posłużyć się Policją lub Strażą Miejską, co nie wyklucza możliwości podjęcia czynności wykonawczych bezpośrednio przez organ egzekucyjny, tj. przez pracownika urzędu gminy.

II.2. Obowiązek szkolny

Zgodnie z art. 15 ustawy o systemie oświaty **obowiązek szkolny dziecka rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat, oraz trwa do ukończenia gimnazjum, nie dłużej jednak niż do ukończenia 18 roku życia.**

Od 1 września 2012 r. obowiązek szkolny dziecka będzie rozpoczynał się początkiem roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 6 lat, oraz trwał do ukończenia gimnazjum, nie dłużej jednak niż do ukończenia 18 roku życia.

Zapis art. 63 ustawy mówi o tym, że rok szkolny we wszystkich szkołach i placówkach rozpoczyna się z dniem 1 września każdego roku, a zatem **rodzic dziecka rozpoczynającego spełnianie obowiązku szkolnego jest zobowiązany dopełnić wymagania zgłoszenia dziecka do szkoły najpóźniej 1 września danego roku.** Jeżeli jednak w przypadku uzasadnionym ważnymi przyczynami rozpoczęcie spełniania obowiązku szkolnego zostało odroczone w myśl art. 16 ust. 3-4 ustawy, to początek obowiązku szkolnego należy ustalić według daty określonej w decyzji dyrektora szkoły. **Odroczenie obowiązku szkolnego** może nastąpić tylko na jeden rok, co nie oznacza jednak, że możliwe jest tylko jednorazowe odroczenie obowiązku szkolnego.

W przypadku dziecka posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, zgodnie z art. 14 ust. 1a ustawy, obowiązek szkolny może być odroczony do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 10 lat.

Od 1 września 2012 r. w przypadku dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego obowiązek szkolny będzie mógł być odroczony do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 8 lat.

Dziecko, które wykazuje psychofizyczną dojrzałość do podjęcia nauki w szkole i przed dniem 1 września kończy 6 lat może na wniosek rodziców rozpocząć naukę w szkole podstawowej (art. 16 ust. 1 ustawy), a decyzję o wcześniejszym przyjęciu dziecka do szkoły, zgodnie z art. 16 ust. 2 ustawy podejmie dyrektor szkoły podstawowej, w obwodzie której dziecko mieszka po zasięgnięciu opinii publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Od 1 września 2012 r. na wniosek rodziców naukę w szkole podstawowej będzie mogło rozpocząć dziecko, które w danym roku kalendarzowym kończy 5 lat, pod warunkiem, że wykazuje psychofizyczną dojrzałość do podjęcia nauki szkolnej, a decyzję o wcześniejszym przyjęciu dziecka do szkoły podejmie, po zasięgnięciu opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej, dyrektor szkoły.

Zgodnie z art. 16 ust. 5 ustawy, **obowiązek szkolny spełnia się przez uczęszczanie do publicznej lub niepublicznej szkoły podstawowej i publicznego lub niepublicznego gimnazjum**, co zapewnia wykonywanie konstytucyjnej wolności rodziców do wyboru dla swoich dzieci szkół innych niż publiczne. W myśl art. 85 ust.1 ustawy niepublicznym szkołom podstawowym i gimnazjom, założonym zgodnie z art. 82 ust. 1-3 ustawy, przysługują uprawnienia szkół publicznych z dniem rozpoczęcia działalności. Zapewnienie wykonywania obowiązku szkolnego dziecka należy pod sankcją prawną do prawnych obowiązków rodziców dziecka (art. 18 i art. 20 ustawy).

Obowiązek szkolny, w myśl art. 16 ust. 5b ustawy może być spełniany również przez uczęszczanie do szkoły za granicą, w tym na podstawie umów międzynarodowych lub porozumień o współpracy bezpośredniej zawieranych przez szkoły, jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej lub w ramach programów edukacyjnych Unii Europejskiej a także przy przedstawicielstwie dyplomatycznym innego państwa w Polsce.

Za spełnianie obowiązku szkolnego, w myśl z art. 16 ust. 7 ustawy, **uznaje się również udział dzieci i młodzieży upośledzonych umysłowo w stopniu głębokim w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych**, organizowanych zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 1997 r. w sprawie zasad organizowania zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży upośledzonych umysłowo w stopniu głębokim (Dz. U. Nr 14, poz. 76).

Na wniosek rodziców, zgodnie z art. 16 ust. 8 ustawy, **dyrektor szkoły, do której dziecko zostało przyjęte, może zezwolić, w drodze decyzji, na spełnianie przez nie obowiązku szkolnego poza szkołą.**

Zezwolenie, o którym mowa powyżej może być wydane, jeżeli:

- 1) wniosek o wydanie zezwolenia został złożony do dnia 31 maja;
- 2) do wniosku dołączono:
  - a) opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej,
  - b) oświadczenie rodziców o zapewnieniu dziecku warunków umożliwiających realizację podstawy programowej obowiązującej na danym etapie kształcenia,
  - c) zobowiązanie rodziców do przystępowania w każdym roku szkolnym przez dziecko spełniające obowiązek szkolny do rocznych egzaminów klasyfikacyjnych, o których mowa w ust. 11 ustawy.

Cofnięcie zezwolenia, o którym mowa powyżej, następuje:

- 1) na wniosek rodziców;
- 2) jeżeli dziecko z przyczyn nieusprawiedliwionych nie przystąpiło do egzaminu klasyfikacyjnego, albo nie zdało rocznych egzaminów klasyfikacyjnych,
- 3) w razie wydania zezwolenia z naruszeniem prawa.

Dziecko, spełniające obowiązek szkolny poza szkołą, otrzymuje świadectwo ukończenia poszczególnych klas po zdaniu egzaminów klasyfikacyjnych z zakresu części podstawy programowej obowiązującej na danym etapie kształcenia, uzgodnionej na dany rok szkolny z dyrektorem szkoły, przeprowadzonych zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 22 ust. 2 pkt 4 ustawy przez szkołę, której dyrektor zezwolił na spełnianie obowiązku szkolnego poza szkołą.

Dziecku takiemu nie ustala się oceny zachowania, a roczna i końcowa klasyfikacja odbywa się zgodnie z cytowanym artykułem.

Dziecko, spełniające obowiązek szkolny poza szkołą, ma prawo uczestniczyć w szkole w nadobowiązkowych zajęciach pozalekcyjnych, o których mowa w art. 64 ust. 1 pkt 4 ustawy.

Kontrola spełniania obowiązku szkolnego

Zgodnie z art. 19 ust.1 ustawy, **dyrektorzy publicznych szkół podstawowych i gimnazjów kontrolują spełnianie obowiązku szkolnego przez dzieci zamieszkujące w obwodach tych szkół.** Oznacza to kontrolę wykonania przez rodziców dziecka czynności związanych ze zgłoszeniem dziecka do szkoły, kontrolę zapewnienia przez rodziców dziecka regularnego uczęszczania dziecka na zajęcia szkolne, a także kontrolę realizacji przez dziecko obowiązku szkolnego w szkole za granicą lub w szkole przy przedstawicielstwie dyplomatycznym innego państwa w Polsce.

Na dyrektorach publicznych szkół podstawowych i gimnazjów, w obwodzie których mieszka dziecko, został również nałożony obowiązek współdziałania z rodzicami w realizacji obowiązku zapewnienia dziecku warunków

umożliwiających przygotowywanie się do zajęć oraz warunków określonych w treści decyzji wydanej na podstawie art. 16 ust. 8 ustawy (art. 19 ust. 1 pkt 1 ustawy).

Dyrektorzy publicznych szkół podstawowych i gimnazjów prowadzą ewidencję spełniania obowiązku szkolnego (art. 19 ust. 1 pkt 2 ustawy) na zasadach określonych w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. Nr 23, poz. 225 z późn. zm.).

Niespełnianie obowiązku szkolnego

Rodzice dziecka, podlegającego obowiązkowi szkolnemu, na mocy art. 18 ust. 1 ustawy, są zobowiązani do dopełnienia czynności związanych ze zgłoszeniem dziecka do szkoły, zapewnienia regularnego uczęszczania dziecka na zajęcia szkolne, zapewnienia dziecku warunków umożliwiających przygotowywanie się do zajęć oraz informowania, w terminie do dnia 30 września każdego roku, dyrektora szkoły podstawowej lub gimnazjum, w obwodzie których dziecko mieszka, o realizacji obowiązku szkolnego spełnianego w szkole za granicą, w tym na podstawie umów międzynarodowych lub porozumień o współpracy bezpośredniej zawieranych przez szkoły, jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej lub w ramach programów edukacyjnych Unii Europejskiej, a także spełnianego w szkole przy przedstawicielstwie dyplomatycznym innego państwa w Polsce.

Na rodzicach dziecka realizującego obowiązek szkolny poza szkołą, ciąży też obowiązek zapewnienia dziecku warunków nauki określonych w zezwoleniu wydanym na podstawie art. 16 ust. 8 ustawy.

Niespełnianie obowiązku szkolnego, w myśl art. 20 ust.1 ustawy, podlega egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, tj. podlega sankcjom na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. z 2005 r., Nr 229, poz. 1954 z późn. zm).

Zgodnie z art. 20 ust. 2 ustawy **przez pojęcie niespełnienia obowiązku szkolnego rozumie się nieusprawiedliwioną nieobecność w okresie jednego miesiąca na co najmniej 50% obowiązkowych zajęć edukacyjnych w szkole podstawowej lub w gimnazjum.**

W świetle przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji **wierzycielem obowiązku:**

- **szkolnego w szkole podstawowej - jest dyrektor publicznej szkoły podstawowej, w obwodzie której dziecko mieszka,**
- **szkolnego w stosunku do absolwenta szkoły podstawowej - jest dyrektor publicznego gimnazjum, w obwodzie którego dziecko mieszka.**

Na mocy art. 19 ustawy należy uznać, że organem egzekucyjnym w zakresie wszystkich obowiązków edukacyjnych jest wójt, burmistrz lub prezydent miasta.

W celu egzekwowania spełniania przez dziecko obowiązku szkolnego, na rodziców, zgodnie z art. 1a pkt 12 lit.b ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji może być nałożona grzywna w celu przymuszenia lub przymus bezpośredni.

Zgodnie z art. 121 § 1 cyt. ustawy, **grzywna w celu przymuszenia, jako świadczenie pieniężne określone przez organ egzekucyjny może być nakładana kilkakrotnie w tej samej lub wyższej kwocie.**

Nieuiszczenie grzywny w terminie podlega ściągnięciu w trybie egzekucji należności pieniężnych, określonych w ustawie (art. 124 § 1 tej ustawy), a zatem powoduje wszczęcie kolejnego postępowania egzekucyjnego.

Przymus bezpośredni, w myśl art. 148 § 1 powyższej ustawy, polega na doprowadzeniu do wykonania obowiązku podlegającego egzekucji drogą zagrożenia zastosowania lub drogą zastosowania bezpośrednio skutecznych środków, nie wyłączając siły fizycznej, w celu usunięcia oporu zobowiązanego i oporu innych osób, które stoją na przeszkodzie wykonaniu obowiązku.

Oдноśnie do egzekwowania obowiązku szkolnego, jego zastosowanie może polegać np. na przymusowym doprowadzeniu dziecka do odpowiedniego typu szkoły, w której dziecko powinno realizować obowiązek szkolny. Przy wykonaniu tego środka egzekucyjnego organ gminy jako organ egzekucyjny (art. 19 ustawy o systemie oświaty) może posłużyć się Policją lub Strażą Miejską, co nie wyklucza możliwości podjęcia czynności wykonawczych bezpośrednio przez organ egzekucyjny, tj. przez pracownika urzędu gminy.

II.3. Obowiązek nauki

Zapisy Konstytucji oprócz prawa do nauki nakładają również jej obowiązek do 18 roku życia. Zasada ta dotyczy zarówno publicznych szkół podstawowych, gimnazjów, jak również szkół ponadgimnazjalnych bez względu na profil nauczania, przy czym nauka w szkołach publicznych jest bezpłatna. Obowiązek pobierania nauki często mylony z obowiązkiem szkolnym, choć są to dwa różne zagadnienia, oznacza, że każdy kto kończy gimnazjum spełniając obowiązek szkolny, posiada uprawnienie do znalezienia miejsca i przyjęcia do odpowiedniej szkoły ponadgimnazjalnej. W art. 70 Konstytucji zawarte zostały także zapisy dotyczące wolności wyboru szkół innych niż publiczne i wolności tworzenia szkół niepublicznych wszelkich szczebli oraz autonomii szkół wyższych.

O zapisach w Konstytucji dotyczących obowiązku nauki powinni pamiętać nie tylko dyrektorzy szkół ponadgimnazjalnych, ale również rodzice, którym ta wiedza powinna być dostarczona.

Obowiązek nauki został szczegółowo omówiony w przepisach prawa niższego rzędu niż Konstytucja, a mianowicie w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. Art. 16 ust. 5a cyt. ustawy wyraźnie wskazuje na formy realizacji obowiązku nauki, po ukończeniu gimnazjum. Zgodnie z przywołanym artykułem, osoby po ukończeniu gimnazjum mogą spełniać obowiązek nauki przez uczęszczanie do publicznej lub niepublicznej szkoły ponadgimnazjalnej. Typy szkół ponadgimnazjalnych określa art. 9 ust. 1 pkt 3 cyt. ustawy, tj.:

- zasadnicze szkoły zawodowe o okresie nauczania nie krótszym niż 2 lata i nie dłuższym niż 3 lata, których ukończenie umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu, a także dalsze kształcenie w dwuletnich uzupełniających liceach ogólnokształcących i trzyletnich technikach uzupełniających,
- trzyletnie licea ogólnokształcące, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego,
- trzyletnie licea profilowane kształcące w profilach kształcenia ogólnozawodowego, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego,
- czteroletnie technika, których ukończenie umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu, a także umożliwiające uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego,
- dwuletnie uzupełniające licea ogólnokształcące dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego,
- trzyletnie technika uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, których ukończenie umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu, a także umożliwiające uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego,
- trzyletnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa potwierdzającego przysposobienie do pracy.

Po ukończeniu przez ucznia gimnazjum obowiązek nauki (zgodnie z art. 16 ust. 5a ustawy) spełnia się poprzez:

- uczęszczanie do publicznej lub niepublicznej szkoły ponadgimnazjalnej lub przez uczęszczanie na zajęcia realizowane w formach pozaszkolnych w placówkach publicznych i niepublicznych prowadzących kształcenie ustawiczne, posiadających ustawowy wymóg akredytacji;
- uczęszczanie na zajęcia realizowane w ramach działalności oświatowej prowadzonej przez osoby prawne lub fizyczne na podstawie art. 83 a ust. 2 ustawy, dla której osoby te uzyskały ustawowy wymóg akredytacji, o której mowa w art. 68b ustawy;
- realizowanie zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 1 lipca 2002 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz. U. Nr 113, poz. 988 z późn. zm.). Przywołane rozporządzenie określa warunki i tryb organizowania praktycznej nauki zawodu w warsztatach szkolnych, pracowniach szkolnych i szkolnych gospodarstwach pomocniczych, placówkach kształcenia ustawicznego, placówkach kształcenia praktycznego, u pracodawców i w indywidualnych gospodarstwach rolnych oraz kwalifikacje wymagane od osób prowadzących praktyczną naukę zawodu i przysługujące im uprawnienia. Obowiązek nauki może być także realizowany w formie przygotowania zawodowego u pracodawcy.

Akredytacja, o której mowa powyżej przyznawana jest zgodnie z art. 68 b ustawy przez kuratora oświaty właściwego dla siedziby placówki lub ośrodka, w drodze decyzji administracyjnej po przeprowadzeniu przez zespół powołany przez zespół powołany przez kuratora oświaty oceny działalności danej placówki lub ośrodka. Akredytację może uzyskać placówka lub ośrodek, która zapewnia bazę wyposażoną w środki dydaktyczne, zatrudnia wykwalifikowaną kadrę, opracowują i udostępniają materiały metodyczno-dydaktyczne. W postępowaniu o uzyskanie akredytacji kurator oświaty uwzględnia również wyniki nadzoru pedagogicznego sprawowanego nad placówką lub ośrodkiem.

W myśl art. 16 ust. 5b ustawy **obowiązek nauki może być spełniany również przez uczęszczanie do szkoły za granicą**, w tym na podstawie umów międzynarodowych lub porozumień o współpracy bezpośredniej zawieranych przez szkoły, jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej lub w ramach programów edukacyjnych Unii Europejskiej oraz przez uczęszczanie do szkoły przy przedstawicielstwie dyplomatycznym innego państwa w Polsce.

Za spełnianie obowiązku nauki, zgodnie z art. 16 ust. 7 ustawy **uznaje się również udział dzieci i młodzieży upośledzonych umysłowo w stopniu głębokim w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych**, organizowanych zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 1997 r. w sprawie zasad organizowania zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży upośledzonych umysłowo w stopniu głębokim (Dz. U. Nr 14, poz. 76).

Ważnym jest, iż dyrektor szkoły ponadgimnazjalnej, do której dziecko zostało przyjęte, może zezwolić, w drodze decyzji, na **spełnianie przez ucznia obowiązku nauki poza szkołą** oraz określić warunki jego spełniania.

Zezwolenie, o którym mowa powyżej może być wydane, jeżeli:

- 1) wniosek o wydanie zezwolenia został złożony do dnia 31 maja;
- 2) do wniosku dołączono:
  - a) opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej,
  - b) oświadczenie rodziców o zapewnieniu dziecku warunków umożliwiających realizację podstawy programowej obowiązującej na danym etapie kształcenia,
  - c) zobowiązanie rodziców do przystępowania w każdym roku szkolnym przez dziecko spełniające obowiązek szkolny do rocznych egzaminów klasyfikacyjnych, o których mowa w ust. 11 ustawy.

Cofnięcie zezwolenia, o którym mowa powyżej, następuje:

- 1) na wniosek rodziców;
- 2) jeżeli dziecko z przyczyn nieusprawiedliwionych nie przystąpiło do egzaminu klasyfikacyjnego, albo nie zdało rocznych egzaminów klasyfikacyjnych,
- 3) w razie wydania zezwolenia z naruszeniem prawa.

Dziecko, spełniające obowiązek nauki poza szkołą, otrzymuje świadectwo ukończenia poszczególnych klas po zdaniu egzaminów klasyfikacyjnych z zakresu części podstawy programowej obowiązującej na danym etapie kształcenia, uzgodnionej na dany rok szkolny z dyrektorem szkoły, przeprowadzonych zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 22 ust. 2 pkt 4 ustawy przez szkołę, której dyrektor zezwolił na spełnianie obowiązku nauki poza szkołą.

Dziecku takiemu nie ustala się oceny zachowania, a roczna i końcowa klasyfikacja odbywa się zgodnie z cytowanym artykułem.

Dziecko, spełniające obowiązek nauki poza szkołą, ma prawo uczestniczyć w szkole w nadobowiązkowych zajęciach pozalekcyjnych, o których mowa w art. 64 ust. 1 pkt 4 ustawy.

Uczeń, który ukończył szkołę ponadgimnazjalną przed ukończeniem 18 roku życia, może również spełniać obowiązek nauki przez uczęszczanie do szkoły wyższej (art. 16 ust. 5c ustawy)

Kontrola spełniania obowiązku nauki

Pomimo, iż zakładanie i prowadzenie szkół ponadgimnazjalnych, a także ustalanie planu sieci szkół ponadgimnazjalnych należy do kompetencji powiatu (art. 17 ust. 5 ustawy), to **do kompetencji gminy należy kontrolowanie spełniania obowiązku nauki przez młodzież zamieszkałą na terenie tej gminy** (art. 19 ust. 1 pkt 1 ustawy), co oznacza kontrolę wykonania przez rodziców młodzieży objętej obowiązkiem nauki czynności związanych ze zgłoszeniem dziecka do szkoły, kontrolę zapewnienia przez rodziców dziecka regularnego uczęszczania dziecka na zajęcia, a także kontrolę realizacji przez dziecko obowiązku nauki w szkole za granicą lub w szkole przy przedstawicielstwie dyplomatycznym innego państwa w Polsce. Zgodnie z art. 18 ust. 2 ustawy **rodzice dziecka podlegającego obowiązkowi nauki, na żądanie wójta gminy (burmistrza, prezydenta miasta), na terenie której dziecko mieszka, są obowiązani informować go o formie spełniania obowiązku nauki przez dziecko i zmianach w tym zakresie.**

Gmina współdziała także z rodzicami w realizacji obowiązku zapewnienia młodzieży warunków umożliwiających przygotowywanie się do zajęć oraz warunków nauki określonych w zezwoleniu na pozaszkolne realizowanie obowiązku nauki poza szkołą. Gmina prowadzi ponadto ewidencję spełniania obowiązku nauki (art.19 ust. 1 pkt 2 ustawy).

Mimo określenia gminy jako kontrolującej spełnianie obowiązku nauki, na mocy przepisów podstawowych zadanie prowadzenia ewidencji spełniania tego obowiązku przeniesiono na szczebel dyrektorów obwodowych gimnazjów publicznych. Podstawą do tego jest § 3 ust. 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji, zgodnie z którym w księdze ewidencji prowadzonej przez gimnazjum odnotowuje się corocznie, w porozumieniu z gminą informacje o spełnianiu przez młodzież w wieku 16-18 lat obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki.

Na dyrektorów publicznych i niepublicznych szkół ponadgimnazjalnych oraz dyrektorów akredytowanych placówek prowadzących kształcenie w formach pozaszkolnych, osób prawnych lub fizycznych prowadzących akredytowaną działalność oświatową, na podstawie art. 83a ust. 2 ustawy oraz pracodawców, u których młodociani realizują przygotowanie zawodowe, w myśl z art. 16 ust. 6b ustawy nałożony jest obowiązek powiadamiania wójta gminy (burmistrza, prezydenta miasta), na terenie której mieszka absolwent gimnazjum, który nie ukończył 18 lat, o przyjęciu go odpowiednio do szkoły, placówki, na zajęcia lub o zawarciu umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego. O tym fakcie, podobnie jak i zmianach w zakresie realizacji obowiązku nauki, wspomniane wyżej osoby i organy informują wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w terminie 14 dni od dnia powstania zmian.

Niespełnianie obowiązku nauki

Rodzice dziecka, podlegającego obowiązkowi nauki, na mocy art. 18 ust. 2 ustawy, na żądanie wójta gminy (burmistrza, prezydenta miasta), na terenie której dziecko mieszka, są **obowiązani informować** go o formie spełniania obowiązku nauki przez dziecko i zmianach w tym zakresie.

Na rodzicach dziecka realizującego obowiązek nauki poza szkołą, ciąży też obowiązek zapewnienia dziecku warunków nauki określonych w zezwoleniu wydanym na podstawie art. 16 ust. 8 ustawy.

Niespełnianie obowiązku nauki, w myśl art. 20 ust.1 ustawy, **podlega egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji**, tj. podlega sankcjom na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. z 2005 r., Nr 229, poz. 1954 z późn. zm).

Zgodnie z art. 20 ust. 2 tej ustawy **przez pojęcie niespełnienia obowiązku nauki rozumie się nieusprawiedliwioną nieobecność w okresie jednego miesiąca na co najmniej 50% obowiązkowych zajęć edukacyjnych, a w przypadku spełniania obowiązku nauki przez uczęszczanie na zajęcia lub w celu przygotowania zawodowego także na tych zajęciach.**

Na mocy art. 19 powyższej ustawy należy uznać, że organem egzekucyjnym w zakresie wszystkich obowiązków edukacyjnych jest wójt, burmistrz lub prezydent miasta.

W celu egzekwowania spełniania przez dziecko obowiązku nauki, na rodziców, zgodnie z art. 1a pkt 12 lit.b ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji **może być nałożona grzywna w celu przymuszenia lub przymus bezpośredni.**

Zgodnie z art. 121 § 1 cyt. ustawy, **grzywna w celu przymuszenia, jako świadczenie pieniężne określone przez organ egzekucyjny może być nakładana kilkakrotnie w tej samej lub wyższej kwocie.**

Nieuiszczenie grzywny w terminie podlega ściągnięciu w trybie egzekucji należności pieniężnych, określonych w ustawie (art. 124 § 1 ustawy), a zatem powoduje wszczęcie kolejnego postępowania egzekucyjnego.

Przymus bezpośredni, w myśl art. 148 § 1 ustawy, **polega na doprowadzeniu do wykonania obowiązku podlegającego egzekucji drogą zagrożenia zastosowania lub drogą zastosowania bezpośredniego**

skutecznych środków, nie wyłączając siły fizycznej, w celu usunięcia oporu zobowiązanego i oporu innych osób, które stoją na przeszkodzie wykonaniu obowiązku.

Odnosnie do egzekwowania obowiązku nauki, jego zastosowanie może polegać np. na przymusowym doprowadzeniu dziecka do odpowiedniego typu szkoły, w której dziecko powinno realizować obowiązek nauki. Przy wykonaniu tego środka egzekucyjnego organ gminy jako organ egzekucyjny (art. 19 ustawy o systemie oświaty) może posłużyć się Policją lub Strażą Miejską, co nie wyklucza możliwości podjęcia czynności wykonawczych bezpośrednio przez organ egzekucyjny, tj. przez pracownika urzędu gminy.

II.4. Obowiązek szkolny i obowiązek nauki realizowany w innych systemach edukacji (za granicą).

O co należy zadbać przed wyjazdem z Polski?

Dziecko do 18 roku życia podlega obowiązkowi szkolnemu i nauki. O zapewnieniu mu szkoły za granicą trzeba pomyśleć jeszcze przed wyjazdem z Polski. Konieczne jest zebranie informacji o systemie edukacji w kraju, do którego dziecko wraz z rodzicami jedzie oraz potrzebne dokumenty. Wskazane jest, aby już przed wyjazdem dziecko rozpoczęło naukę języka obcego – łatwiej mu będzie porozumieć się z nauczycielami i dziećmi w nowej szkole. Najlepiej jest zaplanować wyjazd tak, by dziecko nie przerywało nauki w trakcie roku szkolnego.

Planując wyjazd rodzice powinni:

- skontaktować się z polskim konsulem w kraju, do którego jada;
- poinformować dyrektora szkoły/gminę o wyjeździe, aby uniknąć konsekwencji prawnych wynikających z nieposyłania dziecka do szkoły;
- poprosić dyrektora szkoły (wychowawcę, pedagoga szkolnego) o opinię o uczniu dotyczącą jego uzdolnień, zainteresowań, ew. trudności, czy specjalnych potrzeb edukacyjnych i przetłumaczyć ją; w celu ułatwienia dziecku startu w nowej szkole – od pierwszego dnia będzie miało szansę być otoczone odpowiednią opieką i odpowiednio ukierunkowane;
- zabrać ze sobą ostatnie świadectwo szkolne oraz metrykę urodzenia (odpis aktu urodzenia) dziecka, przetłumaczone kraju, do którego wyjeżdżają lub na język angielski;
- zabrać ze sobą metrykę urodzenia dziecka, najlepiej również przetłumaczoną na język kraju, w którym zamierzają posłać dziecko do szkoły lub przedszkola.

Formalności szkolne których trzeba dokonać w Polsce, wyjeżdżając za granicę z dziećmi, podlegającymi obowiązkowi szkolnemu (od 7 roku życia do ukończenia gimnazjum) lub obowiązkowi nauki (od ukończenia gimnazjum do 18 roku życia)

1. W przypadku dziecka, które podlega:

a) obowiązkowi szkolnemu – należy powiadomić dyrektora szkoły podstawowej lub gimnazjum, w obwodzie którego dziecko mieszka, o wyjeździe i przewidywanym czasie pobytu dziecka za granicą;

b) obowiązkowi nauki – należy powiadomić gminę, na terenie której dziecko mieszka, o wyjeździe i przewidywanym czasie pobytu dziecka za granicą.

2. Konieczne jest zasięgnięcie informacji w ambasadzie lub konsulacie kraju, do którego rodzice wraz z dziećmi wyjeżdżają, o dokumentach, które będą niezbędne do przyjęcia dziecka do szkoły w kraju pobytu.

Spełnianie obowiązku szkolnego i obowiązku nauki przez dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą może odbywać się przez:

- 1) uczęszczanie do szkoły kraju, w którym przebywają,
- 2) uczęszczanie do szkoły europejskiej działającej na podstawie Konwencji o Statucie Szkół Europejskich,
- 3) uczęszczanie do szkoły polskiej realizującej ramowy plan nauczania (Ateny, Moskwa),
- 4) uczęszczanie do szkoły innego kraju działającej w kraju pobytu (np. szkoła francuska w Niemczech, niemiecka w Hiszpanii itd.),
- 5) uczestniczenie w kształceniu na odległość (korespondencyjnie), prowadzonym przez szkołę polską.

Dzieci spełniające obowiązek szkolny lub obowiązek nauki przez uczęszczanie do szkoły kraju, w którym przebywają, **mogą równocześnie** uczęszczać do szkoły polskiej prowadzącej nauczanie języka polskiego historii i geografii Polski.

Jak zapisać dziecko do szkoły?

We wszystkich krajach Unii Europejskiej, a także wielu innych krajach, dziecko przebywające za granicą ma prawo do nauki w tamtejszym systemie edukacji. Przyjęcie dziecka do szkoły regulują przepisy wewnętrzne każdego kraju – rodzice powinni dowiedzieć się o nich przed wyjazdem w ambasadzie danego państwa lub na stronach internetowych ministerstwa edukacji danego państwa. W większości państw na świecie należy zapisać dziecko do lokalnej szkoły i klasy odpowiadającej jego wiekowi. W większości państw nauka jest obowiązkowa od 6 do 16 roku życia (w Wielkiej Brytanii i Holandii od 5 roku życia). W niektórych krajach dzieci objęte są również nieobowiązkową edukacją przedszkolną trwającą dwa lata. W szkołach państwowych nauka jest bezpłatna. W większości krajów świadectwa promocyjne, poświadczające przejście z klasy do klasy nie są dokumentami państwowymi, a wyłącznie informacją dla rodziców o postępach dziecka.

Bardzo ważny jest wybór lokalnej szkoły, w której dziecko będzie spełniało obowiązek szkolny i obowiązek nauki (może to być również szkoła innego kraju np. francuska w Niemczech lub nauczająca wszystkich przedmiotów polska szkoła w Atenach i Moskwie; dzieci pracowników instytucji UE mogą uczyć się w specjalnie dla nich utworzonych szkołach europejskich). Należy przy tym jednak pamiętać, że mimo obowiązku szkolnego, nie we wszystkich krajach obowiązuje rejonizacja i czasami najbliższa miejsca zamieszkania szkoła może nie mieć wolnych miejsc.

Najlepiej starać się o zapisanie dziecka do szkoły, bezpośrednio albo za pośrednictwem lokalnego biura edukacji, przed rozpoczęciem roku szkolnego, a najlepiej jeszcze przed wakacjami. W tym celu trzeba uzyskać informację, najlepiej bezpośrednio w szkole, jakie dokumenty należy przedstawić zapisując dziecko do szkoły.

Na ogół potrzebne są:

- metryka urodzenia dziecka,
- dokument potwierdzający tożsamość (paszport, dowód osobisty),
- poświadczenie adresu zamieszkania (w niektórych krajach wystarczy umowa wynajmu mieszkania),
- dokumenty poświadczające dotychczasową naukę (świadectwa szkolne).

Zapisując dziecko do szkoły trzeba dołączyć dokumenty poświadczające specjalne potrzeby edukacyjne dziecka lub jego dotychczasowe osiągnięcia oraz udział w zajęciach pozalekcyjnych (np. dodatkowa nauka języków obcych, zwycięstwa w olimpiadach i konkursach przedmiotowych, sportowych, artystycznych).

Jak podtrzymać kontakt z polskim językiem i kulturą za granicą?

Rodzice powinni postarać się o zapewnienie dziecku kontaktu z językiem polskim i umożliwienie mu korzystania z dostępnej oferty edukacyjnej w języku polskim. W podtrzymaniu kontaktu z językiem ojczystym i polską kulturą ułatwiającemu powrót do polskiego systemu edukacji pomogą:

- szkoły sobotnie prowadzone m.in. przez polskie organizacje pozarządowe i parafie dające możliwość nauki języka polskiego, a często także polskiej historii i geografii (zajęcia odbywają się popołudniami lub w weekendy);
- szkoły polskie przy polskich ambasadach, konsulatach i ich filie – nauczanie uzupełniające naukę w lokalnej szkole o jęz. polski, historię i geografii Polski, czasem WOS, religię i matematykę (zajęcia wieczorem lub w weekendy).

Języka polskiego można się uczyć także:

- w Szkołach Europejskich (wyłącznie dla dzieci pracowników instytucji europejskich), na mocy Konwencji o Statucie Szkół Europejskich;
- w krajach Unii Europejskiej, zarejestrowani pracownicy migrujący mogą ubiegać się o nauczanie języka ojczystego w lokalnej szkole publicznej (na podstawie Dyrektywy Rady 77/486/EWG z dnia 25 lipca 1977 w sprawie kształcenia dzieci pracowników migrujących).

Szkoły polskie za granicą realizują ramowy lub uzupełniający plan nauczania.

Nauczanie w szkołach polskich o uzupełniającym planie nauczania odbywa się w godzinach popołudniowo-wieczornych lub w dni wolne od pracy. Nauczanie organizowane jest również w formie kształcenia na odległość (kształcenie korespondencyjne).

Zadania związane z organizacją kształcenia w szkołach polskich koordynuje Zespół Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą, z siedzibą w Warszawie przy ul. Solec 57, gdzie można się przed wyjazdem zwrócić o dodatkowe informacje pod numerami telefonu **0 22 622 37 92** lub **0 22 622 37 93** lub poszukać na stronie internetowej zespołu szkół: www.spzq.pl

Informacji o polskich szkołach sobotnich i innych możliwościach nauki w języku polskim można znaleźć także na stronie WWW.polska-szkola.pl

Przyjęcie dziecka do szkoły regulują przepisy wewnętrzne każdego kraju. Dlatego wyjeżdżając za granicę należy skontaktować się z urzędem konsularnym danego kraju. Adresy i numery telefonów placówek są dostępne na stronie:

http://www.msz.gov.pl/Informacje_konsularne_1793.html?PHPSESSID=828c0242a8fb3994a1cd6f3da5321ea8

Gdzie można znaleźć informacje o systemie szkolnictwa w krajach Unii Europejskiej?

Informacje w języku polskim są dostępne:

1. Systemy edukacji w Unii Europejskiej

<http://www.socrates.org.pl/socrates2/index1.php?dzial=9&node=9&doc=1000603>

2. Szkolnictwo średnie w Unii Europejskiej: struktury, organizacja i administracja

<http://www.socrates.org.pl/socrates2/attach/eurydice/publikacje/srednie.pdf>

Jakie są terminy rozpoczęcia i zakończenia roku szkolnego w krajach Unii Europejskiej?

Informacje o organizacji roku szkolnego w krajach Unii Europejskiej można znaleźć na stronie:

<http://www.eurydice.org/portal/page/portal/Eurydice/PubContents?pubid=087EN&country=null>

Jakie są prawa rodziców w szkołach w krajach członkowskich Unii Europejskiej?

Informacje można znaleźć na stronie:

<http://www.socrates.org.pl/socrates2/attach/eurydice/publikacje/rolarodz.pdf>

III. Udzielanie pomocy dzieciom i rodzinom.

III.1. Udzielanie pomocy uczniom, wychowankom, rodzicom i rodzinie dziecka.

Obowiązek udzielania pomocy uczniom, wychowankom, rodzicom i rodzinie dziecka reguluje ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2008 r., Nr 115, poz. 728 z późn. zm.). W myśl cyt. ustawy (art. 70 ust. 1) **rodzinie mającej trudności w wypełnianiu swoich zadań oraz dziecku z tej rodziny udziela się pomocy**, w formie:

- poradnictwa rodzinnego;
- terapii rodzinnej rozumianej jako działania psychologiczne, pedagogiczne i socjologiczne, mające na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania jej zadań;
- pracy socjalnej;
- zapewnienia dzieciom opieki i wychowania poza rodziną.

Rodzina, zgodnie z art. 70 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej, otrzymuje pomoc w szczególności przez działania:

- specjalisty przygotowanego do pracy z rodziną lub w środowisku lokalnym;
- placówek opiekuńczo-wychowawczych wsparcia dziennego;
- innych podmiotów, których działanie daje potrzebne wsparcie dziecku i rodzinie.

Zgodnie z zapisami ustawy o systemie oświaty i wydanymi do niej aktami wykonawczymi **zadaniem szkoły/placówki jest także udzielanie pomocy uczniom, rodzicom i rodzinie dziecka**. I tak np. pomocnicza funkcja wychowawcza szkoły wobec rodziny została zawarta już w art. 1 pkt 2 ustawy, zakres podmiotowy pomocy materialnej dla uczniów w art. 90b ustawy, a wspieranie systemu oświaty przez organizacje pozarządowe, w tym organizacje harcerskie, a także osoby prawne prowadzące statutową działalność w zakresie oświaty i wychowania w art. 2a ust. 1 ustawy. Również wiele aktów wykonawczych do ustawy mówi o sposobach i formach pomocy, jaka powinna być udzielana uczniom, rodzicom i rodzinie dziecka. Jednym z ważniejszych rozporządzeń mówiących o udzielanej pomocy jest rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 stycznia 2003 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. Nr 11, poz. 114).

Zgodnie z cyt. rozporządzeniem pomoc psychologiczno-pedagogiczna może być udzielana na wniosek: rodziców, nauczyciela, w szczególności nauczyciela prowadzącego zajęcia z dzieckiem oraz nauczyciela prowadzącego zajęcia specjalistyczne, pedagoga, psychologa, logopedy, a także poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej.

Korzystanie z pomocy psychologiczno-pedagogicznej jest dobrowolne i nieodpłatne, a objęcie dziecka zorganizowanymi formami opieki psychologiczno-pedagogicznej wymaga zgody jego rodziców.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna realizowana we współpracy z: rodzicami, nauczycielami, a także innymi pracownikami przedszkola, szkoły lub placówki, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w tym poradniami specjalistycznymi, innymi przedszkolami, szkołami i placówkami, podmiotami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży polega w szczególności na:

- diagnozowaniu środowiska dziecka;
- rozpoznawaniu potencjalnych możliwości oraz indywidualnych potrzeb dziecka i umożliwianiu ich zaspokojenia;
- rozpoznawaniu przyczyn trudności w nauce i niepowodzeń;
- wspieraniu dziecka z wybitnymi uzdolnieniami;
- organizowaniu różnych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- wspieraniu nauczycieli i rodziców w działaniach wyrównujących szanse edukacyjne dziecka;
- wspieraniu rodziców i nauczycieli w rozwiązywaniu problemów wychowawczych;
- umożliwianiu rozwijania umiejętności wychowawczych rodziców i nauczycieli;
- podejmowaniu działań mediacyjnych i interwencyjnych w sytuacjach kryzysowych.

Rozporządzenie w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach określa również zadania zatrudnionego w przedszkolu pedagoga, psychologa i logopedy.

Pomimo jednak zapisów w ustawie o systemie oświaty i aktach do niej wykonawczych o udzielanej uczniowi, jego rodzicom i rodzinie pomocy **najważniejszą w zakresie opieki nad rodziną i dzieckiem jest ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.**

Zgodnie z powyższymi założeniami **do obowiązków szkoły należy prowadzenie działań profilaktycznych**, które polegają na:

- prowadzeniu przez szkołę działań informacyjnych skierowanych do ogółu rodziców
- dostarczaniu informacji rodzicom planującym wyjazd o regulacjach prawnych oraz skutkach wychowawczych,
- udzielaniu wsparcia rodzinie:
  - w dopełnieniu procedur prawnych związanych z wyznaczeniem opieki prawnej (np. na pomocy w sporządzaniu pism, podań, wniosków),
  - w możliwościach kontynuowania nauki dziecka, poza granicami kraju,
  - pomocy psychologiczno-pedagogicznej w rozwiązywaniu pojawiających się trudności wychowawczych, wynikających z pozostawienia dziecka w kraju.

Do obowiązków szkoły należy również podejmowanie działań interwencyjnych, takich jak:

- powiadomienie instytucji wspierających i służb interwencyjnych w sytuacjach kryzysowych, zgodnie z obowiązującymi przepisami,
- prowadzenie po interwencji, działań naprawczych w oparciu o indywidualny plan pomocy dziecku i rodzinie z uwzględnieniem współpracy interdyscyplinarnej.

Wspieranie rozwoju uczniów

Jednym z podstawowych zadań szkoły jest wspieranie ucznia w jego rozwoju. Zadania te wynikają z realizacji programu wychowania oraz szkolnego programu profilaktyki. Muszą one wynikać ze specyficznych potrzeb danej społeczności lokalnej i odpowiadać na jej oczekiwania.

Sprzyja temu budowanie pozytywnego klimatu społecznego szkoły otwartej na potrzeby ucznia i jego rodziny.

Dla osiągnięcia tego celu niezbędna jest współpraca wszystkich członków społeczności szkolnej. Takie pojmowanie szkoły przyczynia się do przyjęcia współodpowiedzialności za efekty nauczania i wychowania.

Zgodnie z zapisami ustawy o systemie oświaty, obowiązkiem szkoły jest między innymi:

- wspomaganie wychowawczej roli rodziny
- dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych ucznia,
- zapewnienie możliwości korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- realizowanie zindywidualizowanego procesu kształcenia
- kształtowanie właściwych postaw wobec zagrożeń i sytuacji nadzwyczajnych

III.2. Wspieranie dziecka powracającego z innego systemu edukacji.

Żeby dziecko mogło łatwiej wrócić do polskiego systemu edukacji:

- w trakcie pobytu za granicą powinno się mu zapewnić żywy kontakt z językiem polskim oraz w miarę możliwości umożliwić mu kontynuowanie nauki języka ojczystego i innych przedmiotów w języku polskim;
- konieczne jest zaplanowanie powrotu w terminie, który umożliwi przygotowanie się dziecka do polskiej szkoły (wybór szkoły, zakup podręczników);
- przed powrotem do kraju należy zebrać dokumenty potwierdzające spełnianie przez nie obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki oraz informacje o uzyskanych ocenach (na tej podstawie dyrektor szkoły w Kraju będzie mógł przyjąć dziecko do odpowiedniej klasy):
  - ze szkoły lokalnej – świadectwa, jeśli w systemie szkolnym danego państwa są wydawane, albo zaświadczenie wystawione przez dyrekcję szkoły, do której dziecko uczęszczało; w przypadku państw pozaeuropejskich wskazane jest, aby otrzymane dokumenty poświadczyc w polskim konsulacie, zapobiegnie to ewentualnym problemom z uznaniem w polskiej szkole;

- z polskiej szkoły sobotniej – dokumenty poświadczające fakt pobierania nauki lub uczestnictwa w zajęciach edukacyjnych.

Po powrocie z zagranicy należy udać się dyrektora szkoły podstawowej lub gimnazjum, w obwodzie którego dziecko mieszka lub wybranej szkoły ponadgimnazjalnej i przedstawić dokumenty potwierdzające spełnianie przez dziecko za granicą obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki oraz potwierdzające uzyskane oceny. W razie jakichkolwiek trudności należy skontaktować się z kuratorium oświaty.

W przypadku jeśli dziecko nie uczęszczało na lekcje języka polskiego i nie ma oceny z tego przedmiotu, szkoła może zorganizować egzamin sprawdzający, pozwalający określić, do której klasy należy dziecko skierować i w jakim zakresie należy mu udzielić pomocy w uzupełnieniu braków.

Świadectwa promocyjne i inne dokumenty informujące o ocenach na koniec roku szkolnego i promocji do następnej klasy nie wymagają nostryfikacji. Należy je bezpośrednio przedstawić dyrektorowi szkoły, do której zapisujemy dziecko.

Kwestie uznawania w Polsce uzyskanych za granicą świadectw ukończenia szkoły i dyplomów regulują przepisy zawarte w *Rozporządzeniu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 6 kwietnia 2006 r. w sprawie nostryfikacji świadectw szkolnych i świadectw maturalnych uzyskanych za granicą* (Dz. U. Nr 63, poz. 443), które określa warunki i tryb nostryfikacji świadectw szkolnych i świadectw maturalnych uzyskanych za granicą oraz rodzaje świadectw szkolnych i świadectw maturalnych uzyskanych za granicą, które uznaje się za równorzędne ze świadectwami określonymi w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, bez obowiązku przeprowadzania nostryfikacji. Treść rozporządzenia można znaleźć na stronie Sejmu RP pod adresem:

<http://isip.sejm.gov.pl/servlet/Search?todo=file&id=WDU20060630443&type=2&name=D20060443.pdf>

Nostryfikacji świadectw uzyskanych za granicą dokonuje kurator oświaty, właściwy ze względu na miejsce zamieszkania osoby ubiegającej się o nostryfikację, a w przypadku braku takiego miejsca – kurator oświaty właściwy ze względu na siedzibę instytucji, w której osoba zamierza złożyć świadectwo uzyskane za granicą.

Za równorzędne świadectwu ukończenia polskiej publicznej szkoły podstawowej uznaje się świadectwo uzyskane za granicą, jeżeli przewidziany planem nauczania okres nauki w szkołach za granicą niezbędny do uzyskania tego świadectwa wynosi łącznie co najmniej 6 lat i na pierwszy rok nauki przyjmuje się kandydatów nie wcześniej niż w 6 roku życia.

Za równorzędne świadectwu ukończenia polskiego publicznego gimnazjum uznaje się świadectwo uzyskane za granicą, jeżeli przewidziany planem nauczania okres nauki w szkołach za granicą niezbędny do uzyskania tego świadectwa wynosi łącznie co najmniej 9 lat i na pierwszy rok nauki przyjmuje się kandydatów nie wcześniej w 6 roku życia.

Za równorzędne świadectwu ukończenia polskiej publicznej zasadniczej szkoły zawodowej uznaje się świadectwo ukończenia szkoły za granicą, jeżeli:

1) przewidziany planem okres nauki w szkołach za granicą niezbędny do uzyskania tego świadectwa wynosi łącznie co najmniej 11 lat i na pierwszy rok nauki przyjmuje się kandydatów nie wcześniej niż w 6. roku życia oraz

2) zajęcia edukacyjne zrealizowane w szkole za granicą odpowiadają wiodącym zajęciom edukacyjnym kształcenia ogólnego i kształcenia zawodowego odpowiedniej polskiej publicznej zasadniczej szkoły zawodowej.

Jeżeli warunki, o których mowa w pkt 2, nie zostały spełnione, świadectwo ukończenia szkoły za granicą, o którym mowa wyżej, uznaje się za równorzędne świadectwu ukończenia odpowiedniej polskiej publicznej zasadniczej szkoły zawodowej po zdaniu, określonych przez organ nostryfikacyjny, egzaminów z zajęć edukacyjnych kształcenia ogólnego lub kształcenia zawodowego.

Za równorzędne świadectwu ukończenia polskiego publicznego liceum ogólnokształcącego uznaje się świadectwo ukończenia szkoły za granicą, jeżeli:

1) przewidziany planem nauczania okres nauki w szkołach za granicą niezbędny do uzyskania tego świadectwa wynosi łącznie co najmniej 11 lat i na pierwszy rok nauki przyjmuje się kandydatów nie wcześniej niż w 6 roku życia oraz

2) zajęcia edukacyjne zrealizowane w szkole za granicą odpowiadają wiodącym zajęciom edukacyjnym kształcenia ogólnego odpowiedniego polskiego publicznego liceum ogólnokształcącego.

Jeżeli warunki, o których mowa w pkt 2, nie zostały spełnione, świadectwo ukończenia szkoły za granicą, o którym mowa wyżej, uznaje się za równorzędne świadectwu ukończenia odpowiedniego polskiego publicznego liceum ogólnokształcącego po zdaniu, określonych przez organ nostryfikacyjny, egzaminów z zajęć edukacyjnych kształcenia ogólnego

Za równorzędne świadectwu ukończenia polskiego publicznego liceum profilowanego uznaje się świadectwo ukończenia szkoły za granicą, jeżeli:

1) przewidziany planem okres nauki w szkołach za granicą niezbędny do uzyskania tego świadectwa wynosi łącznie co najmniej 11 lat i na pierwszy rok nauki przyjmuje się kandydatów nie wcześniej niż w 6. roku życia oraz

2) zajęcia edukacyjne zrealizowane w szkole za granicą odpowiadają wiodącym zajęciom edukacyjnym kształcenia ogólnego i zajęciom edukacyjnym w danym profilu kształcenia ogólnozawodowego odpowiedniego polskiego publicznego liceum profilowanego.

Jeżeli warunki, o których mowa w pkt 2, nie zostały spełnione, świadectwo ukończenia szkoły za granicą, o którym mowa wyżej, uznaje się za równorzędne świadectwu ukończenia odpowiedniego polskiego publicznego liceum profilowanego po zdaniu, określonych przez organ nostryfikacyjny, egzaminów z zajęć edukacyjnych kształcenia ogólnego lub zajęć edukacyjnych w danym profilu kształcenia ogólnozawodowego.

Za równorzędne świadectwu ukończenia polskiego publicznego technikum uznaje się świadectwo ukończenia szkoły za granicą, jeżeli:

- 1) przewidziany planem okres nauki w szkołach za granicą niezbędny do uzyskania tego świadectwa wynosi łącznie co najmniej 12 lat i na pierwszy rok nauki przyjmuje się kandydatów nie wcześniej niż w 6 roku życia oraz
- 2) zajęcia edukacyjne zrealizowane w szkole za granicą odpowiadają wiodącym zajęciom edukacyjnym kształcenia ogólnego i kształcenia zawodowego odpowiedniego polskiego publicznego technikum.

Jeżeli warunki, o których mowa w pkt 2, nie zostały spełnione, świadectwo ukończenia szkoły za granicą, o którym mowa wyżej, uznaje się za równorzędne świadectwu ukończenia odpowiedniego polskiego publicznego technikum po zdaniu, określonych przez organ nostryfikacyjny, egzaminów z zajęć edukacyjnych kształcenia ogólnego lub kształcenia zawodowego.

Za równorzędne polskiemu świadectwu dojrzałości uznaje się świadectwo ukończenia szkoły lub świadectwo maturalne uzyskane za granicą, jeżeli uprawnia do ubiegania się o przyjęcie na studia wyższe do każdego typu szkół wyższych w państwie, w którego systemie edukacji działa instytucja wydająca świadectwo.

Za równorzędne polskiemu świadectwu dojrzałości, bez obowiązku przeprowadzania nostryfikacji, uznaje się:

- 1) dyplomy IB (International Baccalaureate), wydawane przez organizację International Baccalaureate Organization w Genewie;
- 2) dyplomy EB (European Baccalaureate), wydawane przez Szkoły Europejskie zgodnie z Konwencją sporządzoną w Luksemburgu dnia 21 czerwca 1994 r. o statusie Szkół Europejskich.

Za równorzędne świadectwu ukończenia polskiej publicznej szkoły policealnej uznaje się świadectwo ukończenia szkoły za granicą, jeżeli:

- 1) przewidziany planem okres nauki w szkołach za granicą niezbędny do uzyskania tego świadectwa wynosi łącznie co najmniej 12 lat i na pierwszy rok nauki przyjmuje się kandydatów nie wcześniej niż w 6. roku życia oraz
- 2) zajęcia edukacyjne zrealizowane w szkole za granicą odpowiadają wiodącym zajęciom edukacyjnym kształcenia zawodowego odpowiedniej polskiej publicznej szkoły policealnej.

Jeżeli warunki, o których mowa w pkt 2, nie zostały spełnione, świadectwo ukończenia szkoły za granicą, o którym mowa wyżej, uznaje się za równorzędne świadectwu ukończenia odpowiedniej polskiej publicznej szkoły policealnej po zdaniu, określonych przez organ nostryfikacyjny, egzaminów z zajęć edukacyjnych kształcenia zawodowego.

Osoba ubiegająca się o nostryfikację świadectwa uzyskanego za granicą składa wniosek o przeprowadzenie nostryfikacji wraz z oryginałem świadectwa albo jego duplikatem zalegalizowanym przez konsula Rzeczypospolitej Polskiej urzędującego w państwie, w którym został wydany dokument oraz oświadczeniem, że świadectwo to nie stanowiło dotychczas przedmiotu postępowania nostryfikacyjnego w Polsce.

Jeżeli świadectwo uzyskane za granicą zostało wydane przez instytucję działającą w systemie edukacji państwa będącego stroną *Konwencji znoszącej wymóg legalizacji zagranicznych dokumentów urzędowych, sporządzonej w Hadze dnia 5 października 1961 r.* (Dz. U. z 2005 r. Nr 112, poz. 938 i 939), osoba ubiegająca się o nostryfikację świadectwa uzyskanego za granicą wraz z wnioskiem o nostryfikację, składa oryginał świadectwa albo jego duplikat, albo kopię potwierdzoną notarialnie za zgodność z oryginałem, z umieszczoną na dokumencie albo dołączoną apostille. W przypadku złożenia kopii świadectwa potwierdzonej notarialnie za zgodność z oryginałem, należy przedstawić organowi nostryfikacyjnemu do wglądu oryginał świadectwa albo jego duplikat.

Dokumenty sporządzone w języku obcym, należy złożyć wraz z tłumaczeniem na język polski sporządzonym lub poświadczonym przez:

- 1) tłumacza przysięgłego wpisanego na listę tłumaczy przysięgłych prowadzoną przez Ministra Sprawiedliwości albo
- 2) konsula Rzeczypospolitej Polskiej urzędującego w państwie, w którym został wydany dokument.

Po stwierdzeniu spełnienia wszystkich warunków przez osobę ubiegającą się o nostryfikację świadectwa uzyskanego za granicą, organ nostryfikacyjny wydaje zaświadczenie, które jest ważne łącznie z oryginałem świadectwa uzyskanego za granicą albo jego duplikatem.

Każde dziecko, niezależnie od tego, z jakiego kraju przyjeżdża ma zapewnione w Polsce bezpłatne nauczanie. Może korzystać z nauki i opieki w publicznych przedszkolach, publicznych szkołach podstawowych, gimnazjach, publicznych szkołach artystycznych i placówkach. Decyzję o tym, czy zakres wiedzy ucznia jest adekwatny do wymagań określonych w podstawach programowych obowiązujących w szkołach w Polsce, podejmuje w przypadku każdego ucznia powracającego / przybywającego z zagranicy dyrektor i nauczyciele szkoły, do której zgłosi się dany uczeń. Różnice programowe z zajęć edukacyjnych realizowanych w klasie, do której uczeń przechodzi są uzupełniane na warunkach ustalonych każdorazowo indywidualnie przez nauczycieli prowadzących dane zajęcia.

Przydatne linki:

- Strona Ministerstwa Edukacji Narodowej i Polonijnego Centrum Nauczycielskiego w Lublinie
www.polska-szkola.pl
- Polskie placówki za granicą
http://www.msz.gov.pl/Adresy_polskich_placowek_za_granica_1803.html

- Konsulaty państw obcych w Polsce
www.msz.gov.pl/Urzedz,konsularne,w,Polsce,12853.html
- Zespół Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą – www.spzq.pl
- Rządowa strona dotycząca powrotów do kraju
www.powroty.gov

Informacje o systemach edukacji w pozostałych państwach europejskich można uzyskać w języku polskim pod adresem:

www.socrates.org.pl/socrates2/index1.php?dzial=9&node=9&doc=1000603

III.3. Udzielanie pomocy dzieciom z rodzin cudzoziemskich.

Na mocy art. 70 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej każde dziecko przebywające w Polsce jest objęte obowiązkiem szkolnym lub obowiązkiem nauki do 18 roku życia. Obowiązek ten jest równy dla wszystkich, niezależnie od obywatelstwa, narodowości czy też podstawy prawnej pobytu na terytorium Polski.

W przepisach oświatowych realizację prawa każdego dziecka do kształcenia, wychowania i opieki gwarantują przepisy art. 1 i art. 94a *ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty* (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 273, z późn. zm.).

W celu wspierania edukacji i integracji ze społeczeństwem polskim, we wszystkich ośrodkach dla uchodźców prowadzonych przez Urząd do Spraw Cudzoziemców dzieci i dorośli mają możliwość uczęszczania na lekcje języka polskiego. Ponadto na terenie niektórych ośrodków działają przedszkola prowadzone przez ich mieszkanki lub osoby ze środowisk uchodźczych. Urząd do Spraw Cudzoziemców zapewnia również małoletnim dzieciom osób ubiegających się o ochronę międzynarodową dostęp do szkół publicznych oraz zapewnia niezbędne pomoce dydaktyczne, jak również pokrycie kosztów wynikających z nauki w szkole. Dzieci, które uczęszczają do szkół publicznych, na wniosek rodziców, mogą zostać objęte ekwiwalentem pieniężnym na wyżywienie.

W wyniku uchwalenia *ustawy z dnia 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw* (Dz. U. Nr 56, poz. 458 i Nr 219, poz. 1705), zmienione zostały niektóre przepisy (art. 94a) w celu poszerzenia praw i możliwości edukacyjnych uczniów niebędących obywatelami polskimi. Obecnie obowiązują następujące zasady:

- uczniowie niebędący obywatelami polskimi korzystają z bezpłatnej nauki na wszystkich poziomach nauczania - od 1 stycznia 2010 r. została zniesiona odpłatność za naukę na poziomie szkół ponadgimnazjalnych;
- osoby objęte ochroną międzynarodową mogą korzystać na warunkach dotyczących obywateli polskich z nauki w publicznych szkołach policealnych, publicznych szkołach artystycznych, publicznych zakładach kształcenia nauczycieli i publicznych placówkach;

- osoby niebędące obywatelami polskimi, podlegające obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki, mają prawo do dodatkowej, bezpłatnej nauki języka polskiego; dodatkową, trwającą 12 miesięcy naukę języka polskiego dla tych osób organizuje organ prowadzący szkołę;

- osoby niebędące obywatelami polskimi, podlegające obowiązkowi szkolnemu, mają prawo do pomocy udzielanej przez osobę władającą językiem kraju ich pochodzenia, zatrudnioną w charakterze asystenta nauczyciela przez dyrektora szkoły (rozwiązanie wprowadzone na wzór asystenta edukacji romskiej);

- wszyscy uczniowie, przybywający do Polski z obcego systemu edukacji, którzy nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do pobierania nauki, będą mogli korzystać z dodatkowych zajęć wyrównawczych w zakresie przedmiotów nauczania, organizowanych przez organ prowadzący szkołę;

- dla osób niebędących obywatelami polskimi, podlegających obowiązkowi szkolnemu, placówka dyplomatyczna lub konsularna kraju ich pochodzenia działająca w Polsce albo stowarzyszenie kulturalno-oświatowe danej narodowości mogą organizować w szkole, w porozumieniu z dyrektorem szkoły i za zgodą organu prowadzącego, naukę języka i kultury kraju pochodzenia; szkoła udostępnia nieodpłatnie pomieszczenia i pomoce dydaktyczne.

Organy prowadzące, które organizują w szkołach dla uczniów niebędących obywatelami polskimi dodatkową bezpłatną naukę języka polskiego, mają prawo do ubiegania się w bieżącym roku budżetowym o dodatkowe środki finansowe (w ramach części oświatowej subwencji ogólnej) z tytułu zwiększonych kosztów dodatkowych zadań edukacyjnych. Jest to kolejne (obok wspomnianej funkcji asystenta) rozwiązanie systemowe, wzorowane na istniejących formach wspomagania finansowego edukacji uczniów mniejszości narodowych i etnicznych.

Warto wspomnieć, że zgodnie z art. 53 ust. 4 Konstytucji RP, szkoła może także zorganizować zajęcia z religii dla uczniów cudzoziemców (uchodźców lub starających się o status uchodźcy), jeśli należą oni do kościoła lub związku wyznaniowego, który ma uregulowaną sytuację prawną.

Należy również zwrócić uwagę, że w wyniku wprowadzonych nowelizacji przepisów oświatowych do treści nauczania szkolnego wprowadzone zostały rozszerzone informacje o żyjących w Polsce mniejszościach narodowych i etnicznych, ich historii, kulturze i tradycjach oraz przysługujących im prawach. Na mocy przepisów *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17) tematyka powyższa jest uwzględniona w szczególności w treściach przedmiotu *historia i społeczeństwo* na poziomie szkoły podstawowej oraz przedmiotów *historia i wiedza o społeczeństwie* na poziomie gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych. Nowa podstawa programowa zawiera również treści z dziedziny praw człowieka, istotne dla kształtowania w młodym pokoleniu postawy poszanowania dla innych kultur i tradycji oraz

zapobiegania dyskryminacji rasowej, co jest szczególnie ważne w środowiskach szkolnych, w których uczą się dzieci uchodźców.

Sprawy dotyczące przyjmowania cudzoziemców do klas II-VI publicznych szkół podstawowych oraz do publicznych gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych, zakładów kształcenia nauczycieli i placówek reguluje *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 kwietnia 2010 r. w sprawie przyjmowania osób niebędących obywatelami polskimi do publicznych przedszkoli, szkół, zakładów kształcenia nauczycieli i placówek oraz organizacji dodatkowej nauki języka polskiego, dodatkowych zajęć wyrównawczych oraz nauki języka i kultury kraju pochodzenia* (Dz. U. Nr 57, poz.361).

Zgodnie z jego brzmieniem, przyjęcie do szkoły odbywa się na podstawie następujących dokumentów:

- a) świadectwa lub innego dokumentu stwierdzającego ukończenie za granicą szkoły lub kolejnego etapu edukacji, uznanego, zgodnie z odrębnymi przepisami, za równorzędne polskiemu świadectwu dojrzałości, lub
- b) świadectwa, zaświadczenia lub innego dokumentu wydanego przez szkołę za granicą, potwierdzającego uczęszczanie przez cudzoziemca do szkoły za granicą i wskazującego klasę lub etap edukacji, który cudzoziemiec ukończył w szkole za granicą, oraz dokumentu potwierdzającego sumę lat nauki szkolnej cudzoziemca.

Jeżeli na podstawie powyższych dokumentów nie jest możliwe ustalenie sumy lat nauki szkolnej cudzoziemca, rodzic lub opiekun cudzoziemca albo pełnoletni cudzoziemiec składają pisemne oświadczenie dotyczące sumy lat nauki szkolnej cudzoziemca.

Złagodzenie wymogów formalnych dotyczących niezbędnych dokumentów przedkładanych przez cudzoziemców dyrektorom szkół i placówek w ramach procedury przyjmowania, ma przede wszystkim na względzie sytuację cudzoziemców, dla których spełnienie dotychczasowych warunków związanych z legalizacją i nostryfikacją dokumentów było skomplikowane i czasochłonne.

Ponadto cudzoziemcy mają zagwarantowane przyjęcie do szkół, zakładów kształcenia nauczycieli i placówek również na podstawie zagranicznych dokumentów uznanych za równorzędne, w drodze umowy międzynarodowej a w przypadku jej braku w drodze nostryfikacji, odpowiednim polskim świadectwem lub dyplomom.

Określone zagraniczne dokumenty mogą być równorzędne odpowiednim polskim świadectwom lub dyplomom na podstawie umów międzynarodowych, o czym stanowi art. 93 ust. 1 *ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty*. W takiej sytuacji podstawą do przyjęcia cudzoziemca do polskiej publicznej szkoły lub placówki będzie zagraniczny dokument uznany „automatycznie” – tj. na podstawie umowy międzynarodowej – za równorzędny polskiemu świadectwu lub dyplomowi. Dyrektor szkoły lub placówki jest zatem obowiązany przyjąć cudzoziemca na podstawie powyższego rodzaju zagranicznego dokumentu, którego równorzędność z odpowiednim polskim świadectwem lub dyplomem wynika z przepisów wyższego rzędu (umowy międzynarodowej).

Ponadto, w myśl art. 93 ust. 2 *ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty*, w przypadku braku umowy międzynarodowej, cudzoziemiec legitymujący się świadectwem lub innym dokumentem stwierdzającym ukończenie za granicą szkoły lub kolejnego etapu edukacji, może – z własnej inicjatywy - ubiegać się o stwierdzenie równorzędności takiego zagranicznego dokumentu w drodze nostryfikacji. Warunki i procedurę nostryfikacji reguluje *rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 6 kwietnia 2006 r. w sprawie nostryfikacji świadectw szkolnych i świadectw maturalnych uzyskanych za granicą* (Dz. U. Nr 63, poz. 443). Zatem, jeżeli zagraniczny dokument, którym cudzoziemiec się legitymuje, został – na wniosek cudzoziemca – wcześniej uznany w drodze nostryfikacji za równorzędny polskiemu świadectwu ukończenia odpowiedniej szkoły publicznej lub świadectwu dojrzałości, wówczas w celu przyjęcia do polskiej szkoły lub placówki, cudzoziemiec przedstawia dyrektorowi taki zagraniczny dokument wraz z zaświadczeniem o równorzędności, o którym mowa w § 15 ust. 1 powyższego rozporządzenia.

W związku z tym, że znostryfikowany zagraniczny dokument, którym legitymuje się cudzoziemiec, określa poziom wykształcenia cudzoziemca, dokument ten powinien być podstawą przyjęcia cudzoziemca do polskiej szkoły, zakładu kształcenia nauczycieli i placówki. Innymi słowy, jeżeli cudzoziemiec dysponuje znostryfikowanym dokumentem, wówczas ten dokument jest podstawą przyjęcia go do szkoły lub placówki.

W sytuacji, gdy cudzoziemiec, z jakichkolwiek powodów, nie legitymuje się żadnym świadectwem szkolnym ani dokumentem o wykształceniu, tzn. nie jest możliwe ustalenie sumy lat nauki szkolnej cudzoziemca, rodzic lub opiekun cudzoziemca lub pełnoletni cudzoziemiec składają pisemne oświadczenie dotyczące sumy lat nauki szkolnej cudzoziemca.

W sytuacji, gdy cudzoziemiec nie może przedłożyć ww. dokumentów o wykształceniu, zostaje przyjęty i zakwalifikowany do odpowiedniej klasy lub na odpowiedni semestr na podstawie rozmowy kwalifikacyjnej. Rozmowę kwalifikacyjną przeprowadza dyrektor publicznej szkoły, zakładu kształcenia nauczycieli lub placówki, z udziałem, w razie potrzeby, nauczyciela lub nauczycieli. Natomiast w przypadku cudzoziemca, który nie zna języka polskiego, rozmowę kwalifikacyjną przeprowadza się w języku obcym, którym posługuje się cudzoziemiec. W razie potrzeby należy zapewnić udział w rozmowie kwalifikacyjnej osoby władającej językiem obcym, którym posługuje się cudzoziemiec.

Należy jednak pamiętać, że jeżeli przyjmowanie obywateli polskich do publicznych szkół ponadgimnazjalnych, zakładów kształcenia nauczycieli i placówek, zgodnie z odrębnymi przepisami¹, odbywa się na podstawie sprawdzianu uzdolnień kierunkowych, egzaminu wstępnego, rozmowy kwalifikacyjnej lub postępowania rekrutacyjnego - wówczas dyrektor publicznej szkoły ponadgimnazjalnej, zakładu kształcenia nauczycieli i placówki przyjmuje cudzoziemca na podstawie powyższych warunków. Egzamin jest przeprowadzony również w języku, w jakim włada cudzoziemiec. Wymogi te zapobiegają traktowaniu cudzoziemców w sposób

---

¹ Normują to następujące przepisy: *rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 20 lutego 2004 r. w sprawie warunków i trybu przyjmowania uczniów do szkół publicznych oraz przechodzenia z jednych typów szkół do innych; rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 1997 r. w sprawie zakładów kształcenia nauczycieli* – Dz. U. Nr 104, poz. 664, z późn. zm.

uprzywilejowany w procedurach przyjmowania w sytuacji, gdy przepisy, w odniesieniu do obywateli polskich, przewidują dodatkowe warunki przyjmowania, niż tylko legitymowanie się określonymi dokumentami.

Cudzoziemcy podlegający obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, korzystają z nauki i opieki w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, na warunkach dotyczących obywateli polskich, do ukończenia 18 lat lub do ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej, natomiast powyżej tego wieku nauka w polskich publicznych szkołach, zakładach kształcenia nauczycieli i placówkach jest odpłatna. Wysokość opłaty stanowi równowartość od 1 500 do 4 500 euro, w zależności od kształtowania się kosztów kształcenia w danym typie szkoły, zakładu kształcenia nauczycieli lub placówki, przy czym wysokość opłaty za pierwszy rok nauki podwyższa się o równowartość 200 euro.

Jednocześnie, w przypadku trudnej sytuacji materialnej cudzoziemca, podejmującego naukę na warunkach odpłatności, organ prowadzący szkołę, zakład kształcenia nauczycieli lub placówkę, na wniosek rodzica lub opiekuna cudzoziemca albo pełnoletniego cudzoziemca, może całkowicie lub częściowo zwolnić cudzoziemca z opłaty.

W związku z rozszerzeniem, na podstawie art. 94a ust. 4b *ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty*, kręgu osób uprawnionych do korzystania z dodatkowej, bezpłatnej nauki języka polskiego o obywateli polskich, podlegających obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, którzy nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki w polskiej szkole, rozporządzenie reguluje sposób organizacji dodatkowej nauki języka polskiego również dla tej grupy osób. Dodatkowe zajęcia lekcyjne z języka polskiego mogą być organizowane nie tylko w grupach, ale również indywidualnie. Rozwiązania dotyczące dodatkowych zajęć lekcyjnych z języka polskiego przyczynić się mają do ograniczania barier w dostępie do edukacji nie tylko cudzoziemców, ale również uczniów obywatelstwa polskiego, którzy w związku z migracją rodziców nie mieli możliwości biegłego opanowania języka polskiego.

IV. Zasady postępowania w sytuacjach kryzysowych.

Zasady postępowania w sytuacjach kryzysowych .

W sytuacji, kiedy do szkoły docierają sygnały świadczące o podjętej przez rodziców decyzji o dłuższym, co najmniej kilkumiesięcznym wyjeździe za granicę, informacja ta powinna być przekazana wychowawcy lub pedagogowi szkolnemu, lub dyrektorowi szkoły. Przedstawiciel szkoły powinien skontaktować się z rodzicami ucznia, w celu przeprowadzenia z nimi rozmowy na temat zagrożeń, które mogą być wywołane przez ich decyzję.. Wskazane jest, by szkoła posiadała wzór kompletu dokumentów, które rodzice mogliby wykorzystać podejmując działania w celu uregulowania sytuacji prawnej dziecka. Ponadto, w szkole, w miejscu ogólnodostępnym powinna zostać umieszczona lista adresów, telefonów, nazwisk specjalistów, którzy mogą być pomocni w rozwiązaniu problemów prawnych i wychowawczych związanych z zaplanowaną migracją rodziców..

Zasady prowadzenia rozmowy z rodzicami ucznia

Ponieważ przeważnie rozmowa dotyczy głównie aspektów prawnych, dlatego powinni uczestniczyć w niej obydwój rodzice, a ich decyzje w sprawie zapewnienia opieki powinny być jednomyślne. Podejmowana rozmowa nie należy do łatwych. Wiąże się ona z naruszeniem wielu prywatnych sfer związanych z sytuacją ekonomiczną i rodzinną, często bardzo złożoną i trudną. Ponadto celem rozmowy jest przekazanie nowych, często skomplikowanych treści o charakterze prawnym i aby były one zrozumiałe dla odbiorcy oraz zostały przyjęte w odpowiedni sposób, koniecznym jest zapewnienie odpowiednich warunków do jej przeprowadzenia.

Rozmowa powinna toczyć się w przyjaznej atmosferze. Dlatego należy prowadzić ją w oddzielnym pomieszczeniu, najlepiej w gabinecie pedagoga szkolnego, w ostateczności w sali lekcyjnej. Niedopuszczalnym ze względu na wzmaganie stresu, jest jej prowadzenie na korytarzu szkolnym lub w pokoju nauczycielskim w obecności innych nauczycieli. Również gabinet dyrektora może wprowadzać niepotrzebny niepokój. W rozmowie powinny uczestniczyć jedynie zainteresowane osoby. Rodzice oraz ze strony szkoły wychowawca, ewentualnie pedagog szkolny lub jeżeli w szkole nikt nie pełni tej funkcji, zastępca dyrektora do spraw wychowawczych. Najlepiej jeżeli uczestnicy rozmowy zasiadają wokół okrągłego lub półokrągłego stołu. Niedopuszczalne jest stosowanie barier w postaci biurek, dużych stołów, sprzyjających zwiększaniu dystansu oraz narzucających rodzicom rolę petentów. Tymczasem głównym celem rozmowy jest uczynienie z nich partnerów do dialogu i wspólnego szukania rozwiązań ewentualnych problemów. Chodzi o to, by wskazać rodzicom ewentualne zagrożenia wynikające ze zmian, jakie może nieść za sobą podjęta przez nich decyzja. Przedstawiciel szkoły powinien wykazać zrozumienie dla decyzji związanej z wyjazdem, jaką podjęli rodzice ucznia i nie oceniać jej.

Podczas rozmowy z rodzicami przedstawiciele szkoły powinni wskazać rodzicom wszelkie aspekty dotyczące opieki prawnej, tak aby podjęta przez nich decyzja o wyborze osoby, której powierzą opiekę nad swoim dzieckiem miała szansę zaaprobowania przez sąd. Ważne jest również, aby dziecko akceptowało wybraną osobę.

Niedopełnienie tych obowiązków może pociągnąć za sobą poważne konsekwencje prawne dla rodziców np. pozostawienie dziecka bez opieki może być potraktowane jako porzucenie dziecka. Może mieć tutaj zastosowanie art. 210. § 1 Kodeksu karnego przewidującego w takiej sytuacji nawet karę pozbawienia wolności do lat 3.

Szkoła chcąc pomóc rodzicom oraz sądowi w wyznaczeniu jak najlepszego kandydata na opiekuna prawnego ucznia może zaproponować, o ile jest to możliwe, wystawienie opinii dotyczącej dotychczasowych relacji dziecka ze wskazaną przez rodziców osobą.

Dobór osoby na opiekuna prawnego

Sąd zgodnie z art. 149 §1 i 2 Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego przy ustanowieniu opiekuna prawnego w pierwszej kolejności bierze pod uwagę osobę wyznaczoną przez rodziców. Może jednak nie przychylić się do tej propozycji, jeżeli po przeprowadzeniu wywiadu środowiskowego okaże się, że osoba ta nie może pełnić takiej funkcji. Przeszkodą mogą być:

- Wiek osoby wyznaczonej - musi być to osoba pełnoletnia, mająca pełnię praw obywatelskich.
  - nie może to być osoba, której prawa rodzicielskie są ograniczone lub jest ich pozbawiona
  - powinna być zachowana odpowiednia różnica wieku pomiędzy osobą pełniącą rolę opiekuna a podopiecznym. Zbyt mała różnica, lub zbyt zaawansowany wiek osoby wskazanej przez rodziców na opiekuna prawnego. może wykluczać zdolność do pełnienia tej funkcji, szczególnie, gdy pojawiają się również inne przesłanki: np. choroba, nadużywanie alkoholu, brak środków na utrzymanie podopiecznego itp.);
- Postawa moralna, umiejętności, możliwości intelektualne opiekuna prawnego muszą dawać gwarancję prawidłowego wypełniania obowiązków związanych z powierzoną funkcją.
- Miejsce zamieszkania – opiekun prawny musi zamieszkiwać z małoletnim podopiecznym, sprawowanie opieki „na odległość” w wypadku dziecka nie jest możliwe.
- Powierzenie wspólnej opieki prawnej np. wujostwu dziecka, sąd może zlecić jedynie jeżeli pozostają oni w związku małżeńskim

Jeżeli do pracowników szkoły docierają informacje wskazujące na to, iż uczeń pozostał bez opieki należy bezzwłocznie:

1. Przekazać informacje wychowawcy, pedagogowi szkolnemu lub dyrektorowi szkoły.
2. Osoby te w porozumieniu ze sobą przeprowadzają rozpoznanie środowiskowe pozwalające na uwiarygodnienie pozyskanych informacji.
3. W przypadku ich potwierdzenia zawiadamiają na piśmie w trybie natychmiastowym policję lub sąd rodzinny o porzuceniu dziecka.

Bardzo istotnym elementem wszelkich działań interwencyjnych podejmowanych w szkole jest przepływ informacji i jednolity sposób funkcjonowania pracowników w sytuacji kryzysowej. W przypadku zatajania informacji, zaburzania ich obiegu lub nadawania im statusu plotki, decyzje podejmowane są z opóźnieniem. Taki stan rzeczy może prowadzić do pogłębiania się i eskalowania kryzysu. Dlatego wszyscy pracownicy szkoły winni mieć świadomość podejmowanych kroków, zapisanych w procedurach postępowania w sytuacjach trudnych i kryzysowych. Na tej podstawie, informować o pojawiających się zagrożeniach osoby odpowiedzialne za bezpieczeństwo w szkole.

Bardzo ważnym warunkiem, który musi być spełniony przed podjęciem działań interwencyjnych jest uwiarygodnienie informacji. Niespełnienie tego warunku może spowodować, iż zainicjowane czynności będą nieadekwatne do sytuacji, przedwczesne, a nawet szkodliwe dla dziecka. Podstawą jest rozmowa z dzieckiem. Musi być ona przeprowadzona w sprzyjających warunkach, dyskretnie, w przyjaznej atmosferze, najlepiej przez wychowawcę lub pedagoga szkolnego, osobę znaną i lubianą przez dziecko. Ważne jest również zebranie informacji pochodzących ze środowiska dziecka. Nieocenionym źródłem informacji w takiej sytuacji są pracownicy administracyjni szkoły. Ponadto istotnych dla sprawy informacji mogą dostarczyć: wychowawca świetlicy środowiskowej, pracownik socjalny, itd.. Jeżeli potwierdzą one, iż uczeń pozostaje bez opieki, należy bezzwłocznie powiadomić o tym na piśmie policję. Wynika to z art. 572. §1 i 2 Kodeksu Postępowania Cywilnego oraz art. 304. §1 i 2 Kodeksu Postępowania Karnego. Niedopełnienie tego obowiązku może pociągać za sobą także konsekwencje prawne dla dyrektora, przewidziane w art. 231. §1 Kodeksu Karnego .

Jeżeli uczeń, dla którego nie ustanowiono opiekuna prawnego, sprawia kłopoty wychowawcze, albo jeżeli osoba która faktycznie sprawuje opiekę nad uczniem, nie radzi sobie z powierzoną funkcją, unika kontaktu ze szkołą to:

1. Wychowawca wraz z pedagogiem szkolnym przeprowadzają diagnozę sytuacji ucznia.
2. Próbuje za pośrednictwem osoby pełniącej opiekę nad dzieckiem i samego ucznia skontaktować się z rodzicami.
3. Jeżeli podjęte próby nie powiodą się i nie uda się nawiązać kontaktu z rodzicami, współpraca z osobą sprawującą opiekę nad uczniem jest nieefektywna lub nie ma jej wcale a uczeń nadal przejawia negatywne zachowania, pedagog szkolny za wiedzą dyrektora występuje do sądu rodzinnego o wgląd w sytuację ucznia i prośbą o ustanowienie opiekuna prawnego dla ucznia.

W sytuacji, kiedy pojawiają się problemy wychowawcze z uczniem, którego rodzice wyjeżdżając nie dopełnili czynności prawnych, polegających na wyznaczeniu poprzez sąd opiekuna prawnego dla swojego dziecka, należy podjąć wszelkie możliwe kroki, aby nawiązać kontakt z osobą faktycznie sprawującą opiekę na nim.. Niekiedy konieczna jest osobista wizyta w domu ucznia. Pozwala ona na nawiązanie kontaktu oraz diagnozę sytuacji ucznia.

Zgodnie z §2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 stycznia 2003 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. Nr 11, poz. 114,) pomoc psychologiczno-pedagogiczna polega w szczególności na:

- 1) diagnozowaniu środowiska ucznia;
- 2) rozpoznawaniu potencjalnych możliwości oraz indywidualnych potrzeb ucznia i umożliwianiu ich zaspokojenia;
- 3) rozpoznawaniu przyczyn trudności w nauce i niepowodzeń szkolnych;

Dlatego też, przed rozmową z rodzicami należy rozpoznać sytuację ucznia.

Analiza dokumentacji:

Należy przeanalizować wszelką dostępną dokumentację:

- dziennik lekcyjny – który pozwala pozyskać, informacje związane z postępami edukacyjnymi oraz frekwencją
- zeszyt uwag – informujący o pozytywnych i negatywnych zachowaniach ucznia,
- listę obecności na zebraniach rodzicielskich – dający wiedzę o kontaktach rodziców/opiekunów ze szkołą i ich rytmiczności.
- wytwory ucznia: zeszyty, wypracowania zawarte w nich treści i informacje, które mogą wskazywać na trudności, jakie przeżywa dziecko oraz pomoc w ocenie jego stanu emocjonalnego. Ponadto przesłanie zeszytów, rysunków, zapisków umieszczonych na marginesie, może pozwolić na wykrycie przynależności do subkultury lub podejmowanie zachowań ryzykownych.

Rozpoznanie środowiskowe:

Pomocnym w diagnozie pedagogicznej jest rozeznanie środowiskowe. Rozmowa z nauczycielami, uczącymi w danej klasie, pełniącymi dyżur podczas przerw, mającymi częsty kontakt z uczniem, jest pomocna w ujawnieniu sposobu funkcjonowania dziecka w grupie rówieśniczej. Pozwala na zaobserwowanie zachowań wskazujących na ewentualne problemy, jakie uczeń przeżywa w związku ze zmieniającą się sytuacją rodzinną. Pomocnym w uzyskaniu pełnego obrazu sytuacji w jakiej znajduje się dziecko, jest rozmowa z członkami gminnego zespołu interdyscyplinarnego. Informacje uzyskane od wychowawcy świetlicy socjoterapeutycznej lub środowiskowej, przedstawiciela pomocy socjalnej, ewentualnie dzielnicowego i kuratora sądowego mogą ujawnić dotąd nieznaną informację, które lepiej pozwolą zrozumieć okoliczności, w jakich znalazł się uczeń i jego rodzina.

Diagnoza sytuacji rodzinnej ucznia

Jeżeli sytuacja ucznia jest wyjątkowo złożona, a zebrany materiał budzi niepokój, konieczna jest wizyta w jego domu. Ma ona na celu zapoznanie się z ogólnymi warunkami wychowawczymi i ekonomicznymi dziecka. Wizyty takiej nie należy zapowiadać. Jako zgodę na jej realizację ze strony rodziców traktuje się przyzwolenie na wejście do mieszkania. Wychowawca, pedagog szkolny odwiedzając dom ucznia jest w nim gościem, nie ma więc prawa

naruszać miru domowego nietaktownym zachowaniem, wygłaszaniem swych ocen, krytycznymi uwagami czy też zwykłym wścibstwem. Na każdą czynność, np. obejrzenie miejsca do spania dziecka czy też odrabiania lekcji, musi mieć zgodę rodziców. W sytuacji, kiedy nie ma pełnoletniego członka rodziny przedstawicielowi szkoły nie wolno wchodzić do mieszkania. W domu ucznia nie podejmujemy trudnych dla odbiorcy tematów.

Jeżeli wizyta nie przynosi spodziewanych efektów, koniecznym jest podjęcie próby nawiązania kontaktu z rodzicami ucznia, poprzez niego samego lub osobę opiekującą się nim. Zasadnym jest powiadomienie rodziców o konieczności wyznaczenia opiekuna prawnego dla dziecka. W trakcie rozmowy należy przekazać informacje o sądowym toku postępowania i zasadach doboru osoby, która może pełnić tę funkcję. Należy również powiadomić o ewentualnych krokach, jakie szkoła, zgodnie z obowiązującym ją prawem, będzie musiała podjąć w sytuacji nie podjęcia przez rodziców odpowiednich kroków.

Jeśli pomimo monitów sytuacja prawna ucznia się nie zmienia, a dodatkowo proces jego demoralizacji się pogłębia, dyrektor szkoły w porozumieniu z pedagogiem zwraca się do sądu rodzinnego o wgląd w sytuację rodziny ucznia. Na pogłębianie się procesu demoralizacji wskazuje występowanie co najmniej dwóch z poniższych zachowań opisanych w ustawie o Postępowaniu w Sprawie Nieletnich (Dz. U. z 2002 r. Nr 11 poz. 109):

art. 4. „naruszanie zasad współżycia społecznego, popełnienie czynu zabronionego, systematyczne uchylanie się od obowiązku szkolnego lub kształcenia zawodowego, używanie alkoholu lub innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia, uprawianie nierządu, włóczęgostwo, udział w grupach przestępczych”,

Jeżeli dziecko, które posiada opiekuna prawnego wykazuje objawy zaniedbania, przychodzi do szkoły bez koniecznych przyborów, jest nieprzygotowane do zajęć, zaniedbane higienicznie, niedożywione, wychowawca w porozumieniu z pedagogiem szkolnym i dyrektorem podejmuje następujące kroki:

1. Przeprowadza diagnozę sytuacji ucznia, w tym rozpoznanie środowiska domowego.
2. Stara się nawiązać kontakt z opiekunem i wyjaśnić przyczyny zaobserwowanych nieprawidłowości oraz określić oczekiwania szkoły w zakresie obowiązków opiekuńczych wobec ucznia.
3. Jeżeli podjęte kroki nie przynoszą porządných efektów dyrektor szkoły w porozumieniu z pedagogiem występuje do sądu rodzinnego o wgląd w sytuację ucznia, opisując zaobserwowane objawy.

W sytuacji, jeżeli dziecko wykazuje cechy zaniedbania, koniecznym jest nawiązanie kontaktu z jego opiekunem prawnym. Rozmowa podczas, której zostaną określone oczekiwania szkoły w zakresie sprawowanej opieki powinna być poprzedzona diagnozą, polegającą w szczególności na rozpoznaniu środowiska domowego dziecka. Wizyta domowa, która jest w tym wypadku konieczna, służy określeniu przyczyn sytuacji, w jakiej znalazł się uczeń i nawiązaniu kontaktu z opiekunem Nie należy podczas niej podejmować trudnych dla odbiorcy tematów.

W celu określenia oczekiwań szkoły wobec opiekuna prawnego należy zaprosić go na rozmowę do szkoły. Rozmowę, w której powinny brać udział jedynie osoby zainteresowane, w tym wychowawca i pedagog szkolny, należy przeprowadzić w gabinecie pedagoga szkolnego, a w ostateczności w sali lekcyjnej. Podczas niej w sposób, który nie będzie wzbudzał sprzeciwu, ani nie uruchamiał u zaproszonej osoby mechanizmów obronnych, trzeba wyjaśnić przyczyny spotkania oraz określić oczekiwania stawiane opiekunowi prawnemu ucznia w zakresie powierzonych mu obowiązków.

Jeżeli rozmowa nie przynosi oczekiwanych efektów, opiekun lekceważy powierzone mu obowiązki, lub nie jest ich w stanie wypełniać, koniecznym jest, zgodnie z art. 572. § 1 i 2 Kodeksu Postępowania Cywilnego, wystosowanie prośby do sądu rodzinnego o wgląd w sytuację ucznia. Z prośbą taką zwraca się dyrektor szkoły w porozumieniu z pedagogiem. Opisują w nim sytuację ucznia i powzięte podczas rozpoznania informacje.

Wzory pism:

1. Prośba o wyznaczenie opiekuna prawnego w związku z wyjazdem obojga rodziców
2. Prośba o wyznaczenie opiekuna prawnego w przypadku pozostawienia dziecka pod opieką rodzica niewydolnego wychowawczo
3. Powiadomienie policji o czynie karalnym wynikającym z niezabezpieczenia właściwej opieki dziecku
4. Opinia szkoły dotycząca osoby proponowanej na opiekuna prawnego
5. Prośba rodziców o wyznaczenie opiekuna prawnego

1. Prośba o wyznaczenie opiekuna prawnego w związku z wyjazdem obojga rodziców

Szkoła Podstawowa im Janka Muzykanta
ul. Fredry 3
00-777 Stary Dwór

Stary Dwór 12 12 2008r.

Sąd Rejonowy
Wydział Rodzinny
i Nieletnich

Zwracam się z uprzejmą prośbą o wyznaczenie opiekuna prawnego dla uczennicy, Małgorzaty Wiśniewskiej, ur. 2 maja 1999 r. zamieszkałej w Starym Dworze przy ulicy Wrocławskiej 8. Rodzice dziewczynki w maju tego roku wyjechali do Irlandii w poszukiwaniu pracy, powierzając opiekę nad córką babci dziewczynki Pani Genowefie Kowalskiej. Pani Genowefa, stara się wywiązywać z powierzonych obowiązków, jednak jej podeszły wiek, 94 lata, uniemożliwia jej pełnienie tej funkcji. Od września dziewczynka często bywa nieobecna w szkole bez istotnego powodu (58% absencji), również jej wyniki w nauce poważnie się pogorszyły (obecnie grożą jej dwie oceny niedostateczne na okres). Poważny niepokój budzi ponadto towarzystwo w jakim obraca się Małgosia, jest od niej dużo starsze i przejawia objawy demoralizacji (picie alkoholu, palenie papierosów, drobne kradzieże). Liczne próby nawiązania kontaktu z rodzicami uczennicy nie powiodły się. Współpraca z babcią dziewczynki, pomimo licznych prób i dobrej woli z obu stron w praktyce jest niemożliwa.

dyrektor szkoły

pedagog szkolny

2. Prośba o wyznaczenie opiekuna prawnego w przypadku pozostawienia dziecka pod opieką rodzica niewydolnego wychowawczo

Gimnazjum im. Kubusia Puchatka
ul. Jana Sobieskiego 2
02-787 Miłowo

Stary Dwór 15. 05 2009r.

Sąd Rejonowy
Wydział Rodzinny
i Nieletnich

Zwracam się z uprzejmą prośbą o wyznaczenie opiekuna prawnego dla Marcina Cichego, urodzonego 12 marca 1994 roku, zamieszkałego w Miłowie przy ul. 3 Maja 28 m 4. Matka chłopca wyjechała za granicę w poszukiwaniu pracy w sierpniu ubiegłego roku, pozostawiając syna pod opieką ojca pana Jana Cichego. Pan Cichy ma ograniczone prawa rodzicielskie ze względu na zaawansowaną i nieleczoną chorobę alkoholową. Chłopiec praktycznie pozostaje obecnie bez nadzoru i wsparcia ze strony bliskich. Liczne próby nawiązania kontaktu zarówno z matką za granicą jak i ojcem w kraju nie powiodły się. Pedagog szkolny podczas wizyt w domu chłopca, kilkakrotnie stwierdził, że ojciec był w stanie silnego upojenia alkoholowego. Mieszkanie robi wrażenie bardzo zaniedbanego (panuje nieporządek, na ziemi leżą opróżnione butelki po alkoholu). Z informacji uzyskanych od kolegów ucznia oraz sąsiadów wynika, że wszystkie pieniądze przesyłane przez matkę ucznia są wydawane przez pana Cichego na alkohol. Chłopiec do szkoły przychodzi zaniedbany, brudny i często głodny. Nie posiada podstawowych przyborów szkolnych. Coraz częściej sprawia kłopoty wychowawcze. Zaczął palić papierosy, łamie obowiązujące w szkole normy społeczne, nie słucha poleceń nauczycieli, zachowuje się prowokacyjnie. Zdarza mu się również bez uzasadnienia, opuszczać zajęcia szkolne. Wcześniej chłopiec zachowywał się poprawnie.

dyrektor szkoły

pedagog szkolny

3. Powiadomienie policji o czynie karalnym wynikającym z niezabezpieczenia właściwej opieki dziecku

Gimnazjum Publiczne w Starym Dworze
Ul. H Sienkiewicza 56
00-777 Stary Dwór

Stary Dwór 12 11 2008r.

Komenda Rejonowa Policji
Sekcja ds. Nietletnich i Patologii

Zwracam się z uprzejmą prośbą o interwencję w sprawie uczennicy Marleny Kwiatkowskiej, ur. 15 kwietnia 1995 r. w Starym Dworze przy ul. Szczecińskiej 21 m 4. Dziewczynka jest uczennicą klasy drugiej Gimnazjum Publicznego w Starym Dworze. W dniu 15 marca br. wychowawca pani Małgorzata Wróbel dowiedziała się w trakcie przeprowadzania wywiadu środowiskowego, że rodzice uczennicy wyjechali w lutym tego roku do Niemiec do pracy, pozostawiając córkę pod opieką starszej siostry Iwony Kwiatkowskiej uczennicy pierwszej klasy Liceum Ogólnokształcącego w Borowie. Obie dziewczynki pozostają bez opieki osoby dorosłej. Podczas wizyty pedagoga szkolnego w domu, dziewczynki potwierdziły, że nikt nie sprawuje nad nimi opieki. Próby nawiązania kontaktu szkoły z rodzicami uczennic nie powiodły się.

pedagog szkolny

dyrektor szkoły

4. Opinia szkoły dotycząca osoby proponowanej na opiekuna prawnego

Szkoła Podstawowa im Janka Muzykanta
ul. Fredry 3
00-777 Stary Dwór

Stary Dwór 12 12 2007r.

Sąd Rejonowy
Wydział Rodzinny
i Nieletnich

Dyrekcja Szkoły Podstawowej im Janka Muzykanta w Starym Dworze zwraca się z uprzejmą prośbą o przychylenie się do prośby państwa Marii i Władysława Majewskich zamieszkałych w Starym Dworze, przy ul. Bema 2 i wyznaczenie na czas ich nieobecności opiekuna prawnego dla ich córki Iwony Majewskiej ur. 2 sierpnia 2000 r, uczennicy klasy 2 Szkoły Podstawowej im Janka Muzykanta w Starym Dworze, w osobie pani Wiesławy Majewskiej – babci dziewczynki. Pani Wiesława Majewska ma bardzo dobry kontakt z dziewczynką, bierze na co dzień czynny udział w jej wychowaniu. Często odbiera ją ze szkoły. Interesuje się postępami wnuczki w nauce. Z informacji posiadanych z wywiadu środowiskowego wynika, że często odrabia z nią lekcje oraz organizuje jej czas wolny podczas nieobecności rodziców. Na czas wyjazdu rodziców babcia planuje zamieszkanie z wnuczką u niej w domu, co gwarantuje, iż dziewczynka nie będzie musiała zmieniać miejsca zamieszkania. Pani Majewska ma bardzo dobry kontakt z wnuczką, dziewczynka dobrze czuje się w jej towarzystwie.

pedagog szkolny

dyrektor szkoły

5. Prośba rodziców o wyznaczenie opiekuna prawnego

Maria i Władysław Majewscy
ul. Bema 2
00-777 Stary Dwór

Stary Dwór 15.03.2008r.

Sąd Rejonowy
Wydział Rodzinny
i Nieletnich

W związku z planowanym w czerwcu bieżącego roku wyjazdem do Niemiec w celu podjęcia pracy zarobkowej, zwracamy się z uprzejmą prośbą o wyznaczenie dla naszej córki Iwony Majewskiej ur. 2 sierpnia 2000 r, opiekuna prawnego, w osobie babci dziewczynki pani Wiesławy Majewskiej, zamieszkałej w Starym Dworze, przy ul. Sienkiewicza 8 m 2. Babcia aktywnie uczestniczy w wychowaniu naszej córki, często odbiera ją ze szkoły i pozostaje z nią do naszego powrotu z pracy. Podczas naszej nieobecności przeprowadzi się do naszego domu, by córka nie musiała zmieniać miejsca zamieszkania.

Jednocześnie oświadczamy, że babcia naszej córki jest osobą zdrową i w pełni sprawna fizycznie (ma 54 lata). Ponadto, wyraziła zgodę na podjęcie się nowych obowiązków.

Maria i Władysław
Majewscy